

॥ नमो नमो निम्मलदंसणस्स ॥

आगमसूत्र

सटीक अनुवाद

२८

अनुवाद श्रेणी सर्वक -

मुनि दीपरत्नसागर

બાલબ્રહ્મચારી શ્રી નેમિનાથાય નમઃ
નમો નમો નિમ્મલદંસણસ્સ

પ.પૂ. શ્રી આનંદ-દામા-લલિત-સુશીલ-સુધર્મસાગર ગુરૂભ્યો નમઃ

આગમસતીક અનુવાદ

નિર્યાવલિકા-પંચક
— પચજ્ઞાઓ-૧૦+૧

-: અનુવાદ-શ્રેણીના સર્જક :-

મુનિ દીપરત્નસાગર

તા. ૨૩/૧૦/૨૦૦૯

શુક્રવાર

૨૦૬૬ કા.સુ.પ

આગમ સતીક અનુવાદ
ભાગ ૧ થી ૪૨ સંપૂર્ણ
મૂલ્ય-રૂ-૧૦,૦૦૦

૦ શ્રી શ્રુત પ્રકાશન નિધિ ૦

સંપર્ક સ્થળ

આગમ આરાધના કેન્દ્ર, શીતલનાથ સોસાયટી
ફ્લેટ નં. ૧૩, ચોથે માળે, બહાઈ સેન્ટર,
ખાનપુર, અમદાવાદ.

આગમ સતીક અનુવાદના

આ ભાગ - ૨૮ માં છે...

૦ નિર્યાવલિકા	૦ કલ્પવતંસિકા
૦ પુષ્પિકા	૦ પુષ્પચૂલિકા
૦ વૃષ્ટિદશા	

આ પાંચ ઉપાંગસૂત્રો ક્રમ-૮ થી ૧૨

૦ ચતુઃશરણ	૦ આતુર પ્રત્યાખ્યાન
૦ મહાપ્રત્યાખ્યાન	૦ ભક્તપરિજ્ઞા
૦ તંદુલ વૈચારિક	૦ સંસ્તારક
૦ ગચ્છાચાર	૦ ગણિવિદ્યા
૦ દેવેન્દ્રસ્તય	૦ વીરસ્તવ

૦ ચંદ્રવેદ્યક

આ દશ + એક [વૈકલ્પિક] પચજ્ઞાસૂત્રો

— X — X — X — X — X — X — X —

-: ટાઈપ સેટીંગ :-

શ્રી મહાકાલી એન્ટરપ્રાઈઝ
ચાંદલોડિયા, અમદાવાદ.
(M) 9824419736

-: મુદ્રક :-

નવપ્રભાત પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ
ઘીકાંટા રોડ, અમદાવાદ.
Tel. 079-25508631

૦ વંદના એ મહાન્ આત્માને ૦

વિક્રમ સંવત-૨૦૬૧માં ફાગણસુદ-૩ નો દિવસ અને મંગલપારેખના ખાંચામાં શ્રી શાંતિનાથ પરમાત્માની વર્ષગાંઠનો પ્રસંગ, અતિભવ્ય અને ઘણી જ લાંબી સ્થયાત્રાના પ્રયાણની ઘડીએ, આગમોના ટીકા સહિતના અનુવાદ કરવા માટેની મનોભાવનાનું જેમના મુખેથી વચન પ્રાગટ્ય થયું, અંતરના આશીર્વાદ, સૂરિમંત્રથી અભિમંત્રિત વાસ ચૂર્ણનો ક્ષેપ અને ધનરાશિની જવાબદારીના યથાશક્ય સ્વીકાર સહ જેમની કાર્ય પ્રેરણાની સરવાણીમાં બીંજાતા મારા ચિત્તે આશિર્ષ અનેરો હર્ષોલ્લાસ અનુભવ્યો. જેમની હયાતી દરમ્યાન કે હયાતી બાદ પણ, જેમના નામસ્મરણ માત્રથી આ કાર્ય વિઘ્નરહિતપણે મૂર્ત સ્વરૂપને પામ્યું, એવા...

પૂજ્ય આચાર્યશ્રી ઋચકચંદ્રસૂરીશ્વરજી મ૦ ના

ચરણ કમળમાં સાદર કોટીશઃ વંદના

૦ કેમ ભૂલાય એ ગુરુદેવને પણ ? ૦

ચારિત્ર પ્રતિ અંતરંગ પ્રીતિથી યુક્ત, અનેક આત્માઓને પ્રવ્રજ્યા માર્ગે પ્રયાણ કરાવનાર, સંયમમૂર્તિ, પ્રતિ વર્ષ ઉપધાન તપ વડે શ્રાવકધર્મના દીક્ષા દાતા, શારીરિક સમસ્યાઓ વચ્ચે પણ બંને શાશ્વતી ઓળીની આરાધનાને ન ચૂકનારા, સાગર સમુદાયમાં ગચ્છાધિપતિ પદને શોભાવનારા અને સમર્થ શિષ્ય પરિવારયુક્ત એવા મહાન વિભૂતિરત્ન-

પૂજ્ય આચાર્યશ્રી દેવેન્દ્રસાગરસૂરીશ્વરજી મ૦

જેમના આજીવન અંતેવાસી, શાસનપ્રભાવક

પૂજ્ય આચાર્યશ્રી હર્ષસાગરસૂરિજી મ.સા.

જેમણે આ અનુવાદ કાર્ય માટે ઘણાં વર્ષો પૂર્વે પ્રેરણા કરેલી અને આ કાર્ય સાઘંત પાર પહોંચાડવા માટે વિપુલ ધનરાશિ મોકલાવી.

ઉક્ત બંને આચાર્ય ભગવંતોની અસીમ કૃપા અને તેઓ દ્વારા પ્રેરિત સંઘો થકી થયેલ ધનવર્ષાના બળે પ્રસ્તુત કાર્ય મૂર્તસ્વરૂપ પામ્યું.

આગમ સટીક અનુવાદના

આ ભાગ **૨૮** ની

સંપૂર્ણ દ્રવ્ય સહાયના પ્રેરણાદાતાશ્રી

આગમ સટીક અનુવાદશ્રેણિના સર્જક

મુનિ શ્રી દીપરત્નસાગરજી મ.સા.

તેઓશ્રીની પ્રેરણાથી લાભલેનાર

૦ શ્રી જૈન શ્રે.મૂ.પૂ. સંઘ

— થાનગઢ

૦ શાહ હંજારીમલજી ભૂરમલજી

— કર્નૂલ

અનુદાન દાતા

આગમ સટીક અનુવાદના કોઈ એક ભાગના સંપૂર્ણ સહાયકતા

સચ્ચારિત્ર યુડામણી પૂજ્ય ગચ્છાધિપતિ સ્વ. આચાર્યદેવ
શ્રીમદ્ દેવેન્દ્રસાગરસૂરીશ્વરજીના આજીવન અંતેવાસી
સદ્ગુણાનુરાગી પૂજ્ય આદેવશ્રી હર્ષસાગરસૂરિજી મ.ની
જ્ઞાનઅનુમોદક પ્રેરણાથી પ્રેરિત
શ્રી અઠવાલાઈન્સ જૈન શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક સંઘ
તથા શ્રી શેઠ ફૂલચંદ કલ્યાણચંદ ઝવેરી ટ્રસ્ટ, સુરત.
૧૬ ભાગોના સંપૂર્ણ સહાયક થયેલ છે.

પરમપૂજ્ય સરળ સ્વભાવી, ભદ્રિક પરિણામી, શ્રુતાનુસાગી
સ્વ. આચાર્યદેવશ્રી વિજય ઋચકચંદ્રસૂરીશ્વરજી મ.સા.ની
પુનિત પ્રેરણાથી ૧૦ ભાગો માટે
નીચેના સંઘો સહાયક થયા છે.

(૧) શ્રી મંગલપારેખનો ખાંચો, જૈનસંઘ, અમદાવાદ	બે ભાગ.
(૨) શ્રી ભાવનગર જૈન શ્વે.મૂ.પૂ. સંઘ, ભાવનગર	બે ભાગ.
(૩) શ્રી આદિનાથ જૈન શ્વે. મૂ.પૂ. સંઘ, નવસારી	બે ભાગ.
(૪) શ્રી ગિરિરાજ સોસાયટી આદિનાથ જૈન સંઘ, બોટાદ	બે ભાગ.
(૫) શ્રી જૈન શ્વે. મૂ.પૂ. તપાગચ્છ સંઘ, બોટાદ	એક ભાગ.
(૬) શ્રી પાર્શ્વભક્તિદામ જૈન ધાર્મિક ટ્રસ્ટ, તણસા	એક ભાગ.

[પરમપૂજ્ય આચાર્યદેવ શ્રી ઋચકચંદ્રસૂરીશ્વરજીની પ્રેરણાથી તેમના સમુદાયવર્તી શ્રમણીવચાઓ તરફથી પ્રાપ્ત સહાયની નોંધ આગળ છે.]

સુવિશાલ ગચ્છાધિપતિ આચાર્યદેવેશ શ્રીમદ્ વિજય રામચંદ્ર સૂરીશ્વરજી મ.સા.ના સમુદાયવર્તી વૈયાવસ્ય પરાયણ પંચ્યાસ પ્રવર શ્રી વજસેનવિજયજી મ.સા.ની પ્રેરણાથી એક ભાગ- શ્રી હાલારતીર્થ આરાધના ધામ, વડાલિયા, સીંહણ, તરફથી

આગમ સટીક અનુવાદ શ્રેણીના સર્જક મુનિશ્રી દીપરત્નસાગરજીની પ્રેરણાથી આ બે દાતાઓએ મળીને એક ભાગ માટે સહાય કરી છે.

(૧) શ્રી જૈન શ્રે. મૂર્તિ. સંઘ, થાનગઢ

(૨) શાહ હંજરીમલજી ભૂરમલજી, કર્નૂલ.

પૂ.પૂ. ક્રિયાચરિત, પ્રભાવક, આદેય નામકર્મધર સ્વર્ગસ્થ આચાર્યદેવ શ્રીમદ્વિજય ઋચકચંદ્રસૂરીશ્વરજીથી પ્રેરિત પુન્યવંતી શ્રમણીવર્યાઓની પ્રેરણાથી પ્રાપ્ત અનુદાનો

૧- વર્ધમાન તપોનિધિ આચાર્યદેવ શ્રીમદ્વિજય ભક્તિસૂરીશ્વરજી સમુદાયવર્તી મિલનસાર સાધ્વીશ્રી સૌમ્યાપ્રજ્ઞાશ્રીજીની પ્રેરણાથી ત્રણ ભાગો માટેની દ્રવ્ય સહાય પ્રાપ્ત થઈ છે, તે આ પ્રમાણે—

- (૧) શ્રી કારેલીબાગ, શ્રે.મૂ.પૂ. જૈનસંઘ, વડોદરા.
- (૨) શ્રી કારેલીબાગ, જૈન સંઘની શ્રાવિકા બહેનો, વડોદરા.
- (૩) શ્રી ભગવાન નગરનો ટેકરો, જૈનસંઘ, અમદાવાદ.

૨- સુવિશાળ પરિવારયુક્તા સાધ્વીશ્રી ભાવપૂર્ણાશ્રીજી મ.ની પ્રેરણાથી “શ્રી ક્ષેત્રપાલ ભક્તિ ટ્રસ્ટ” - નવસારી તરફથી.

૩- વર્ધમાન તપોનિધિ પૂજ્ય આચાર્યદેવશ્રી ભક્તિસૂરીશ્વરજી મ.ના સમુદાયવર્તી પ.પૂ. સાધ્વીશ્રી ધ્યાનરસાશ્રીજી તથા સાધ્વીશ્રી પ્રફુલ્લિતાશ્રીજીની પ્રેરણાથી -

“શ્રી માંગરોળ જૈન શ્રે. તપ. સંઘ, માંગરોળ - તરફથી.

૪- પરમપૂજ્યા જયશ્રીજી-લાવણ્યશ્રીજી મંના પરિવારવર્તીની સાધ્વીશ્રી સત્યાનંદશ્રીજી મ.સા.ની પુનિત પ્રેરણાથી
 “શ્રી ગાંધીનગર જૈન સંઘ, બેંગલોર - તરફથી.”

૫- પરમપૂજ્ય ક્રિયારૂચીવંત આંદેવશ્રી ભક્તિસૂરીશ્વરજી મંના સમુદાયવર્તી શ્રમણીવર્યા મોક્ષનંદિતાશ્રીજી મંની પ્રેરણાથી
 “શ્રી વલ્લભનગર જૈન શ્વેંમૂંપૂં સંઘ, વલ્લભનગર, ઈન્દોર

પરમપૂજ્ય આગમોદ્ધારક, સામાચારી સંરક્ષક, બહુશ્રુત આચાર્યદેવ આનંદસાગરસૂરીશ્વરજી મ.સા.ના સમુદાયવર્તી શ્રુત અનુરાગીણી શ્રમણીવર્યાઓની પ્રેરણાથી પ્રાપ્ત સહાયો.

(૧) પરમપૂજ્યા નીડરવક્તા સાધ્વીશ્રી ચંદ્રયજ્ઞાશ્રીજી મંથી પ્રેરિત
 -૧- શ્રી ત્રિલોકપદ્મ ચિંતામણિધામ જૈન સંઘ, અંધેરી, મુંબઈ.
 -૨- શ્રી મહાવીરનગર જૈન દહેરાસરજી ટ્રસ્ટ, નવસારી.

(૨) અપ્રતિમ વૈયાપૃત્યકારિકા પ.પૂ. મલય-પ્રગુણાશ્રીજી મંના શિષ્યા સુસંવાદી પરિવારયુક્તા સાધ્વીશ્રી પ્રશમશીલાશ્રીજી મંના શ્રુતાનુરાગી શિષ્યા સાંશ્રી પ્રશમરત્નાશ્રીજીની પ્રેરણાથી-
 “શ્રી શ્વેતાંબર જૈન તપાગચ્છ સંઘ,” વાંકાનેર.

(૩) પરમપૂજ્યા માતૃહૃદયા સાધ્વીશ્રી અમિતગુણાશ્રીજી મ.ની પ્રેરણાથી
 - “શ્રી આદિનાથ જૈન શ્વેં સંઘ,” ભોપાલ.

(૪) પરમપૂજ્યા વર્ધમાનતપસાધિકા, શતાવધાની સાધ્વીશ્રી અમિત-ગુણાશ્રીજી મ.ની પ્રેરણાથી-૧૦૦ ઓળીની પૂર્ણાહૂતિ નિમિત્તે
 “કરચેલીયા જૈન શ્વેં મહાજન પેટી,” કરચેલીયા, સુરત.

(૫) શ્રમણીવર્યા ભક્તિરસિક પૂજ્ય મલયાશ્રીજી મંના વ્યવરદક્ષ શિષ્યા સાધ્વીશ્રી હિતજ્ઞાશ્રીજી મંની પ્રેરણાથી

“શ્રી જૈન મરચન્ટ સંઘની શ્રાવિકા બહેનો, અમદાવાદ.

(૬) પરમપૂજ્યા મલય-કૈવલ્ય-ભવ્યાનંદશ્રીજી મંના સુવિનિતા મિષ્ટ ભાષી, તપસ્વીરત્ના સાધ્વીશ્રી પૂર્ણજ્ઞાશ્રીજીની પ્રેરણાથી

“સર્વોદય પાર્શ્વનાથ ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટ,” મુંબઈ

આગમ-સટીક અનુવાદ સહાયકો

(૧) પ.પૂ. ભગવતીજી દેશનાદક્ષ આદેવશ્રી નરદેવસાગરસૂરિજી મંસાંની પ્રેરણાથી - “શ્રી વિશાશ્રીમાળી તપગચ્છ જ્ઞાતિ,” જામનગર.

(૨) વર્ધમાન તપોનિધિ પૂજ્ય આ.દેવ શ્રી વિજય પ્રબાકરસૂરીશ્વરજી મંની પ્રેરણાથી - “અભિનવ જૈન શ્રેમૂંપૂં સંઘ,” અમદાવાદ.

(૩) શ્રુતસંશોધનરસિક પૂજ્ય આદેવશ્રી મુનિચંદ્રસૂરિજી મંની પ્રેરણાથી - “શ્રી વિજયભદ્ર ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટ,” ભીલડીયાજી.

(૪) પ.પૂ. જયલાવણ્યશ્રીજી મંસાંના સુશિષ્યા સાં સૂર્યભાશ્રીજી મંની પ્રેરણાથી - “શ્રી ભગવતી” નગર ઉપાશ્રયની બહેનો,” અમદાવાદ.

(૫) પરમપૂજ્યા વરધમાશ્રીજી મંના શિષ્યા તપસ્વીરત્ના સાધ્વીશ્રી પ્રીતિધર્માશ્રીજી મંની પાવન પ્રેરણાથી.

- (૧) શ્રી પાર્શ્વભક્તિ શ્રેમૂંપૂં જૈનસંઘ, ડોંબીવલી.

- (૨) શ્રી રાજાજી રોડ શ્રેમૂંપૂં તપાં જૈન સંઘ, ડોંબીવલી.

(૬) સ્વનામદાન્યા શ્રમણીવર્યાશ્રી સૌમ્યગુણાશ્રીજી મંની પ્રેરણાથી. “શ્રી પરમ આનંદ શ્રેમૂંપૂં જૈનસંઘ,” પાલડી, અમદાવાદ.

મુનિ દીપરત્નસાગરજી દ્વારા પ્રકાશિત સાહિત્ય-એક ઝલક
કુલ પ્રકાશનોનો અંક-૩૦૧

૧-આગમસુત્તાણિ-મૂલં

૪૯-પ્રકાશનો

આ સંપુટમાં મૂળ આગમો છે. જેમાં ૪૫ આગમો ૪૫ અલગ-અલગ પુસ્તકોમાં મુદ્રિત કરાવાયેલ છે. ચાર વૈકલ્પિક આગમો પણ તેમાં સમાવાઈ ગયેલ છે. એ રીતે ૪૫ + ૪ કુલ (૪૯) આગમોનું આ સંપુટમાં સંપાદન છે. તેમજ પ્રત્યેક સૂત્રને અંતે પૂજ્ય સાગરાનંદસૂરિશ્વરજી સંપાદિત આગમો તથા તેની વૃત્તિના અંકો પણ ટાંક્યા છે.

અમારા આ પ્રકાશનમાં શ્રુતરકંઠ, શતક/અધ્યયન/વક્ત્રકાર/પદ, પ્રતિપત્તિ, ઉદ્દેશક, સૂત્ર/ગાથા આદિ સ્પષ્ટતથા બુદ્ધા નજરે પડે તેવી વિશિષ્ટ મુદ્રણકલાને પ્રયોજેલ છે. પુસ્તકો અલગ-અલગ અને નાના કદના હોવાથી વાંચન કે કંઠસ્થ કરવાની અતિ સરળતા રહે છે.

૪૫-આગમની પૂજા, પૂજન, રથયાત્રા કે શ્રી ગૌતમસ્વામી પૂજનાદિ માટે અલગ-અલગ પીસ્તાળીશ પુસ્તકો હોવાથી ગોઠવણી સરળ બને છે.

આગમસહકોસો, આગમનામકોસો, આગમવિષયદર્શન, આગમકથાનુયોગના મૂળ સંદર્ભ જોવા માટે આ પ્રકાશન વસાવવું જરૂરી જ છે. જેની કિંમત છે રૂ. ૧૫૦૦/- દર્શન-પૂજન માટે આજીવન ઉપયોગી છે.

૨. આગમ-ગુજરાતી અનુવાદ

૪૭-પ્રકાશનો

આપણા મૂળ આગમો અર્ધમાગધી ભાષામાં છે. જેઓ ભાષાજ્ઞાનથી વંચિત છે, શાસ્ત્રીય કારણોથી આગમના અભ્યાસથી વંચિત રહ્યા છે, આગમોની વાંચના પ્રાપ્ત કરી શકતા નથી ઇત્યાદિ કારણે આગમિક પદાર્થોનું જ્ઞાન પામી શક્યા ન હોય તેવા ભવ્યાત્માઓ શ્રી કલ્પસૂત્ર માફક સરળતાથી આગમોનું વાંચન અને બોધ પ્રાપ્ત કરી શકે, તેમજ ભવભીરુ આત્માઓ પોતાનું જીવન માર્ગાનુસાર બનાવી શકે તેવું પ્રકાશન.

સાત ભાગોમાં સમાવિષ્ટ ૨૮૦૦ જેટલા પૃષ્ઠોમાં પીસ્તાળીશ આગમોનો અક્ષરશઃ અનુવાદ ધરાવતા આ “આગમદીપ” સંપુટમાં બીજા બે વૈકલ્પિક આગમોનું ગુજરાતી પણ આપેલ જ છે.

અંદાજે ૯૦,૦૦૦ શ્લોક પ્રમાણ મૂળ આગમનો આ ગુજરાતી અનુવાદ રૂ. ૨૦૦૦/-ની કિંમતે ઉપલબ્ધ થઈ શકે છે. પણ હાલ તેની એક પણ નકલ બચેલી નથી. એ જ અમારા આ પ્રકાશનની લોકપ્રિયતાનો પૂરાવો છે. અનેક પૂજ્યશ્રીએ આ ગુજરાતી અનુવાદનો સ્વાધ્યાયાદિ અર્થે ઉપયોગ કરેલો છે.

૩. આગમસુત્તાણિ-સટીક ૪૬-પ્રકાશનો

જેઓને મૂળ આગમો વાંચ્યા પછી તેની વિસ્તૃત સમજ મેળવવી છે. તેમાં રહેલા પદાર્થોને ઊંડાણથી અવગાહવા છે, તેમાં રહેલા તત્ત્વો આધારિત કથા, દેષ્ટાંત કે દ્રવ્યાનુયોગને જાણવો છે, તેવા વિશિષ્ટ જ્ઞાનપિપાસુ માટેનું અમારું આ ૧૩,૦૦૦ જેટલા પૃષ્ઠોમાં પથરાયેલ અને ત્રીશ ભાગોમાં વિભાજીત એવું દળદાર પ્રકાશન છે.

આ પ્રકાશનમાં મૂળ આગમો પર પ્રાપ્ત બધી જ નિર્ચુક્તિઓ, ૩૯ આગમો પરની વૃત્તિ, શેષ આગમોની સંસ્કૃત છાયા, કેટલાંક ભાષ્યો તથા ચૂંલિઓ ઈત્યાદિ સર્વે વિવેચનોનો સમાવેશ કરાયેલ છે.

સૂત્રો અને ગાથાના સ્પષ્ટ અલગ વિભાજન, પ્રચુર પેરેગ્રાફ્સ, અધ્યયન, ઉદ્દેશક, સૂત્ર આદિની સુસ્પષ્ટ અલગ પેજ લાઈન તેમજ અમારા મૂળ અને અનુવાદિત આગમોમાં અપાયેલા ક્રમાંક મુજબના જ સૂત્ર ક્રમાંકન તથા વ્યવસ્થિત અનુક્રમણિકાને લીધે કોઈપણ પસંદિત ચોક્કસ વિષયવસ્તુ કે સમગ્ર અધ્યયનના વાંચનમાં સરળતા રહે તે રીતે આ સંપુટનું સંપાદન અને મુદ્રણ કરાયેલું છે.

આ પ્રકાશનના અભ્યાસમૂલ્ય અને સંશોધનક્ષેત્રે ઉપયોગિતા તેમજ સમગ્ર વિશ્વમાં આગમ પ્રકાશનની આવી એક જ માત્ર શૃંખલા ઉપલબ્ધ હોવાને કારણે રૂ. ૧૧,૦૦૦/- મૂલ્ય હોવા છતાં તેની એક પણ નકલ સ્ટોકમાં રહેલી નથી. એ જ અમારા આ પ્રકાશનની મહત્તા સાબિત કરે છે.

૪. આગમ-વિષય-દર્શન

આ એક એવું પ્રકાશન છે, જેમાં ૪૫-આગમોની વિશદ્વરૂપે અનુક્રમણિકા અપાયેલ છે, છતાં તેના પૃષ્ઠો છે. - ૩૮૪.

પ્રત્યેક આગમના પ્રત્યેક સૂત્ર કે ગાથાના વિષયોને એ જ આગમોના સૂત્રોના ક્રમાંકન અનુસાર, અતીવ સુસ્પષ્ટ રૂપે અને પૃથક્-પૃથક્ સ્વરૂપે અપાયેલી આ અનુક્રમણિકાથી તમે તમારો મનગમતો-આવશ્યક કે તમારા સંશોધન અને લેખનને અનુરૂપ વિષય સહેલાઈથી પસંદ કરી શકો છો.

ગુજરાતી ભાષામાં તૈયાર કરાયેલ આ અનુક્રમણિકાથી તમે અમારા અનુવાદિત આગમોમાં તો મૂળ વિષય જોઈ જ શકો છો. તદુપરાંત મૂળ આગમો કે આગમસટીક માં પણ તમારી પસંદગીનો વિષય શોધવો આ બૃહત્ અનુક્રમ પરથી ખૂબ જ સરળ છે.

રૂ. ૪૦૦/-ની કિંમતને લક્ષમાં ન લઈ તેનું ઉપયોગિતા મૂલ્ય સમજશો.

૫. આગમસદ્ક્રોસો ૪-પ્રકાશનો

આ શબ્દકોશ - એટલે સંદર્ભસ્થળ નિર્દેશ સહિતની “આગમ-ડીક્ષનેરી” જેમાં તમને મળે છે મૂળ આગમમાંથી લેવાયેલા ૪૬,૦૦૦ શબ્દો અને તેના ૩,૭૫,૦૦૦ જેટલા આગમ સંદર્ભો સહિત મૂળ-અર્ધમાગધી શબ્દોના સંસ્કૃત અર્થ અને ગુજરાતી એક કે વધુ અર્થો.

ચાર ભાગોમાં સમાવિષ્ટ ૨૪૦૦ જેટલા પાનાઓનો આ પુસ્તકનો સેટ મેપલીથો કાગળ, પાકુ બાઈન્ડીંગ અને આકર્ષક મુજપૃષ્ઠ તો ધરાવે જ છે. પણ તમારે માટે તેની ઉપયોગિતા છે - અ થી હ પર્યતનો કોઈપણ શબ્દ શોધવા માટે. ત્યાં ફક્ત શબ્દનો અર્થ જ જોઈને બેસી નથી રહેવાનું. પણ પીસ્તાળીશે પીસ્તાળીશ આગમોમાં આ શબ્દ જ્યાં જ્યાં વપરાયો હોય તે-તે બધાં સ્થાનોનો નિર્દેશ પણ મળશે જ - જેના દ્વારા એક જ શબ્દ બે જુદા જુદા સંદર્ભમાં વપરાયો હશે, તો તે ભિન્ન-ભિન્ન સંદર્ભયુક્ત અર્થ કે વ્યાખ્યા પણ જાણી શકાશે.

- વળી આવા સંદર્ભો જોવા માટે તમારે જુદા જુદા પ્રકાશનોના આગમોને ફેંદવાની કોઈ જરૂર નથી. તમે માત્ર અમારું આગમસુત્તાણિ - સંપુટ સાથે રાખો. તમારે ઉપયોગી શબ્દો મૂળ આગમ કે આગમ-સટીક માં મળી જ જવાના

૬. આગમનામક્રોસો

આગમ શબ્દકોશની એક પૂરક ડીક્ષનેરી તે આ “આગમ નામકોશ”. આ પ્રકાશન આગમસટીક માં આવતા નામો (કથાઓ)ની ડીક્ષનેરી છે. આ ડીક્ષનેરીમાં કથાના પાત્રોના નામો તો કક્કાવારી ક્રમમાં આપેલા જ છે. સાથે સાથે તે પાત્રો કે નામોનો સંક્ષિપ્ત પરિચય પણ છે.

તમારે મૂળ આગમ ઉપરાંત નિર્યુક્તિ, ભાષ્ય, યૂર્ષિ કે વૃત્તિમાં જો આ નામ કે તે નામ સાથે સંકડાયેલ કથા કે દેષ્ટાંત જાણવા છે તો અમારી ડીક્ષનેરીમાં તે-તે નામને અંતે નિર્દેશ કરાયેલ આગમ સંદર્ભ જોવો. આગમ સંદર્ભ જોતાં જ તમને તે સંદર્ભવાળા આગમનું નામ, પંચાંગીનો પ્રકાર અને સૂત્રક્રમ મળી જશે. જેના આધારે તમે તે કથા કે દેષ્ટાંતનો સહેલાઈથી અભ્યાસ કરી શકશો.

આ નામકોશનું મહત્ત્વ તો ત્યારે જ સમજાય જ્યારે એક જ નામ ધરાવતા એકથી વધારે પાત્રોનો અલગ-અલગ પરીચય કે જુદી જુદી કથાઓ તમને જોવા મળે. તે પણ ફક્ત રૂ. ૨૦૦/-ની કિંમતમાં.

સંદર્ભ મુજબ કથા જોવા માટે અમારું આગમસુત્તાણિ-સટીક તો છે જ.

૭. આગમસૂત્ર હિન્દી અનુવાદ

૪૭-પ્રકાશનો

મૂળ આગમના ૯૦,૦૦૦ જેટલાં શ્લોક પ્રમાણ સાહિત્યના મૂળ પ્રકાશન પછી જેમ તેનો ગુજરાતી અનુવાદ કર્યો, તેમ હિન્દી અનુવાદ પણ કર્યો. ફર્ક એટલો જ કે આ હિન્દી અનુવાદ બાર ભાગોમાં આશરે ૩૨૦૦ જેટલા પાનાઓમાં પથરાયેલો છે. ગુજરાતી અનુવાદ કરતા ૩૦૦થી પણ વધારે પૃષ્ઠો તેમાં ઉમેરાયા છે. જે ફક્ત કદની વૃદ્ધિ જ નથી, પણ અર્થવિસ્તાર અને પેરેગ્રાફોની પ્રચૂરતા પણ ધરાવે જ છે.

હિન્દીભાષી મહાત્માઓને પણ આગમના પદાર્થજ્ઞાનથી વંચિત ન રહેવું પડે તે આશયથી તૈયાર કરાયેલ આ આગમસૂત્ર હિન્દી અનુવાદ હિન્દી ભાષાની સમૃદ્ધિ અને સાહિત્યિક મૂલ્ય તો ધરાવે જ છે. તે ગુજરાતી ભાષી આગમરસિકો અને તત્પરિજ્ઞાસુઓ માટે પણ મહત્ત્વનું સંદર્ભશાસ્ત્ર બની રહ્યું છે.

રૂ. ૨૭૦૦/-નું મૂલ્ય ધરાવતા આ આગમસૂત્ર-હિન્દી અનુવાદ માં પણ ક્રમાંકન તો મૂળ આગમ, આગમ ગુજરાતી અનુવાદ અને આગમ સટીક અનુસાર જ થયેલ છે. તેથી અભ્યાસીઓને તુલના કરવી સરળ પડે છે.

૮. આગમ કથાનુયોગ

૬-પ્રકાશનો

આગમ કાર્ય વિષયક આ અમારું નવમું પ્રકાશન છે. જેમાં “કથાનુયોગ” નામે અનુયોગની મુખ્યતા છે. આ પ્રકાશનમાં મૂળ આગમો, આગમો પરની નિર્યુક્તિ, ભાષ્ય, ચૂંઠિ, વૃત્તિ કે અવચૂરી એ તમામનો સમાવેશ કરી આ આગમ કથાનુયોગનું સંકલન અને ગુજરાતી અનુવાદ કરવામાં આવેલ છે. જે છ ભાગોમાં વિભાજીત છે ૨૨૦૦ જેટલા પૃષ્ઠોમાં સમાવિષ્ટ છે અને કથાઓને દશ વિભાગમાં ગોઠવેલ છે.

આ કથાનુયોગમાં તીર્થંકર, ચકવર્તી, વાસુદેવ, બલદેવ એ ઉત્તમપુરુષો સંબંધી કથાનક કે માહિતીનો સંગ્રહ છે, શ્રમણ વિભાગમાં ગણધરો, પ્રત્યેકબુદ્ધો, નિહવો, અન્ય શ્રમણોની કથાઓ છે. તે સાથે આશરે ૯૦થી વધુ પૃષ્ઠોમાં ગોશાળાનું કથાનક તેના પૂર્વભવ, વર્તમાનભવ અને ભાવિ ભવો સહિત મૂકેલ છે. તે સિવાય શ્રમણી કથા, શ્રાવક કથા, શ્રાવિકા કથા, અન્યતીર્થી કથા, પ્રાણી કથા, પ્રકીર્ણ કથા અને દેષ્ટાંતોના અલગ વિભાગો છે. પ્રત્યેક કથાને અંતે તેના આગમ સંદર્ભો પણ મૂકેલા છે, જેથી મૂળ માહિતી સ્રોત જોઈ શકાય. છટ્ટા ભાગમાં અકારાદિકમે પ્રત્યેક કથાના નામોની ગોઠવણી અને તેની સાથે પૃષ્ઠાંક આપેલા છે, જેથી કોઈપણ કથા શોધવી અત્યંત સરળ બને છે.

આ “આગમ કથાનુયોગ” કેવળ કથારસિકો તથા વ્યાખ્યાતાઓ માટે અત્યંત ઉપયોગી પ્રકાશન છે. જેનું મૂલ્ય માત્ર રૂ. ૧,૫૦૦/- છે. તેમજ સન-૨૦૦૪માં જ પ્રકાશિત થયેલ હોવાથી હજી સરળતાથી ઉપલબ્ધ છે.

૯. આગમ મહાપૂજનવિધિ

આ એક લઘુ પુસ્તિકા છે. જેમાં પીસ્તાળીશ આગમ મહાપૂજન ભણાવવા માટેની સરળ, સ્પષ્ટ, શાસ્ત્રીય વિધિ છે. સાથે-સાથે પંડિત શ્રી રૂપવિજયજી કૃત્ ૪૫-આગમ પૂજાઓ પણ આપી દીધેલ છે. અષ્ટપ્રકારી પૂજાના અભિનવ દુહા પણ છે.

કોઈપણ વિધિકારકને સહેલાઈથી પૂજન કરાવતા ફાવે તે રીતે વિધિ સાથે સૂચનાઓનો નિર્દેશ છે. તેમજ આગમ મંડપની રચના, માંડલુ, આવશ્યક સામગ્રી, વિધિમાં પ્રત્યેક કાર્ય માટે જરૂરી એવા સહાયકોની કાર્ય વહેંચણી પણ જણાવેલ છે.

મોટા ટાઈપ, પથોની સુંદર ગોઠવણી, પ્રત્યેક પૂજન માટેનું અલગ પેજ, દરેક પૂજનને માટેની સૂચના, તે પૂજનની સાથે જ અપાયેલી હોય તેવું આ એક માત્ર પ્રકાશન છે.

૧૦. આગમસૂત્ર સટીક અનુવાદ

૪૮-પ્રકાશનો

પ્રસ્તુત પ્રકાશનમાં આગમોના મૂળસૂત્રોનો અક્ષરશઃ અનુવાદ તો છે જ. સાથે સાથે આગમોની નિર્યુક્તિ અને ટીકાનો પણ અનુવાદ કરેલ હોવાથી અમે “સટીક અનુવાદ” એવું નામકરણ કરેલ છે. જેમાં ૪૫ આગમો ઉપરાંત બે વૈકલ્પિક આગમો અને કલ્પ [બારસા] સૂત્રના સમાવેશથી ૪૮ પ્રકાશનો થાય છે. જેને આ સાથે અમે ૪૨-ભાગોમાં પ્રકાશિત કરેલ છે.

આ સટીક અનુવાદમાં છ છેદ સૂત્રોનો અનુવાદ માત્ર મૂળનો જ છે, તેમાં સટીક અનુવાદ નથી. સંસ્કૃત અને પ્રાકૃત ભાષાજ્ઞાનથી વંચિત શ્રુતરસિકો કે સ્વાધ્યાય પ્રેમીઓને આ અત્યંત ઉપયોગી પ્રકાશન છે, જેનું સંચુકત મૂલ્ય રૂા. ૧૦,૦૦૦/- છે, કે જે કિંમતમાં તો કોઈ ૪૫ સટીક આગમોનો અનુવાદ પણ ન કરી આપે.

આ સટીક અનુવાદ સંપુટમાં-અંગસૂત્રો, ઉપાંગ સૂત્રો અને મૂળસૂત્રોનો સંપૂર્ણ સટીક અનુવાદ છે. પચગ્ના સૂત્રોમાં પણ ઉપલબ્ધ ટીકાઓનો અનુવાદ કરેલો જ છે, નંદી અને અનુયોગ બંને સૂત્રોનું વર્તમાન પદ્ધતિથી સાનુવાદ વિવેચન કરેલ છે અને છેદસૂત્રો, કલ્પસૂત્ર અને કેટલાંક પચગ્નાઓનો મૂળનો અનુવાદ છે.

— x — x —

આ હતી આગમ સંબંધી અમારા ૨૫૦ પ્રકાશનોની યાદી

— x — x —

આગમ સિવાયના સાહિત્ય સર્જનની ઝાંખી

(૧) વ્યાકરણ સાહિત્ય :-

૦ અભિનવ હૈમ લઘુપ્રક્રિયા ભાગ-૧ થી ૪

૪

— મહોપાધ્યાય વિનયવિજયજી કૃત “લઘુપ્રક્રિયા” પર સિદ્ધહૈમ શબ્દાનુશાસન અને તેની સાથે સંબંધિત અનેક સંદર્ભગ્રંથોના ઉપયોગથી તૈયાર કરાયેલો એવો આ દળદાર ગ્રંથ છે. જે કાઠિન આઠ પેજમાં તૈયાર થયેલ છે. સંસ્કૃત વ્યાકરણના અભ્યાસ માટેનું આ પ્રકાશન છે. જે ગુજરાતી ભાષાના માધ્યમથી તૈયાર થયેલ છે. તેમાં મૂળસૂત્ર, તેનો અર્થ, વૃત્તિ, વૃત્ત્યર્થ, અનુવૃત્તિ, વિશેષ વિવેચન જેવા સાત વિભાગો અને પ્રચૂર પરિશિષ્ટો છે.

૦ કૃદન્તમાલા :-

૧

— આ લઘુ સર્જનમાં ૧૨૫ ધાતુઓના ૨૩ પ્રકારે થતાં કૃદન્તોનું કોષ્ટક છે.

(૨) વ્યાખ્યાન સાહિત્ય :-

૩

૦ અભિનવ ઉપદેશ પ્રાસાદ ભાગ-૧ થી ૩.

— આ એક સ્વતંત્ર વ્યાખ્યાનમાળા છે. “મન્નહ જિણાણં” નામક સર્જકાચમાં આવતા શ્રાવકના ૩૬ કર્તવ્યો ઉપરના ૧૦૮ વ્યાખ્યાનો તેમાં ગોઠવેલા છે. પ્રત્યેક વ્યાખ્યાન માટે દશ-દશ પેજ ફાળવેલ છે. જે પ્રત્યેકમાં શ્લોક-જૈનેતર પ્રસંગ - સંબંધિત કર્તવ્યની તાત્ત્વિક વ્યાખ્યા અને સમજ-જૈનકથા અને કર્તવ્યને અનુરૂપ સ્તવનાદિ પંક્તિની સુંદર ગુંથણી છે.

૦ નવપદ-શ્રીપાલ

૧

— શાશ્વતી ઓળીના વ્યાખ્યાનરૂપે આ પુસ્તકનું સર્જન થયું છે, જેમાં નવે પદનું અલગ-અલગ વિવેચન સાથે નવ દિવસમાં શ્રીપાલચરિત્ર પણ પૂરું થાય, તે રીતે ગોઠવેલા નવ વ્યાખ્યાનોનો સમન્વય છે.

(૩) તત્ત્વાભ્યાસ સાહિત્ય :-

૦ તત્ત્વાર્થસૂત્ર પ્રબોધ ટીકા-અધ્યાય-૧

૧

૦ તત્ત્વાર્થાધિગમ સૂત્ર અભિનવ ટીકા-અધ્યાય-૧ થી ૧૦

૧૦

— આ ગ્રંથમાં તત્ત્વાર્થ સૂત્રના દશે અધ્યાયોનું અલગ-અલગ દશ પુસ્તકમાં અતિ વિસ્તૃત વિવેચન ધરાવતું દશાંગ વિવરણ છે. જેમાં સૂત્રહેતુ, મૂળસૂત્ર, સંધિરહિત સૂત્ર, સૂત્રાર્થ, શબ્દજ્ઞાન, અનુવૃત્તિ, અનેક સંદર્ભ ગ્રંથોને આધારે તૈયાર કરાયેલ અભિનવ ટીકા, સૂત્રસંદર્ભ, સૂત્રપદ, સૂત્રનિષ્કર્ષ જેવા દશ વિભાગો છે.

પ્રત્યેક અધ્યાયને અંતે સૂત્રક્રમ, અકારાદિ ક્રમ, શ્વેતામ્બર-દિગમ્બર પાઠભેદ જેવા પરિશિષ્ઠો તથા દશમા અધ્યાયના પુસ્તકમાં અંતે શબ્દસૂચિ, વિષયસૂચિ, સંબંધકારિકા જેવા ઉપયોગી પરિશિષ્ઠો છે.

૦ તત્ત્વાર્થ સૂત્રના આગમ આધાર સ્થાનો. ૧

— આ સંશોધન કક્ષાનું એક વિશિષ્ટ પુસ્તક છે. જેમાં તત્ત્વાર્થ સૂત્રના પ્રત્યેક સૂત્રનો મૂળ આગમમાંથી ઉપલબ્ધ સંદર્ભ, સંદર્ભ પાઠ, સંદર્ભ સ્થળનો ઉલ્લેખ છે. તેમજ શ્વેતામ્બર-દિગમ્બર પાઠભેદની તાલિકા અને વિશ્લેષણ છે.

(૪) આરાધના સાહિત્ય :- ૩

૦ સમાધિમરણ :-

અંત સમયે અને ભાવિ ગતિ સુધારવા માટે મરણ સમયે ચિત્તની સમાધિ જળવાય રહે તેવી આરાધના વિધિ, આરાધના સૂત્રો, આરાધના પદ્યો, આરાધના પ્રસંગો વગેરે સાત વિભાગોમાં આ ગ્રંથ સર્જેલો છે.

૦ સાધુ અંતિમ આરાધના

૦ શ્રાવક અંતિમ આરાધના

સાધુ-સાધ્વી, શ્રાવક-શ્રાવિકાઓનો અંત સમય સુધારવા માટે નિત્ય કરવાની એવી આ આરાધના છે, મૂળ પ્રાકૃત અને સંસ્કૃતમાં ગ્રંથસ્થ થયેલ આ વિધિને સરળ ગુજરાતીમાં રજૂ કરેલ છે. પંચાંગના કદની આ પુસ્તિકા સાથે રાખવી પણ સરળ છે.

(૫) વિધિ સાહિત્ય :- ૩

૦ દીક્ષા-યોગાદિ વિધિ

૦ વિધિ સંગ્રહ ભાગ-૧

૦ સાધુ-સાધ્વી કાળધર્મ વિધિ

(૬) પૂજન સાહિત્ય :- ૧

૦ આગમ મહાપૂજન વિધિ-જેની નોંધ આગમ વિભાગમાં છે.

૦ પાર્શ્વ પદ્માવતી પૂજનવિધિ

(૭) યંત્ર સંયોજન :-

૦ ૪૫-આગમ યંત્ર

૦ વિંશતિ સ્થાનક યંત્ર

(૮) જિનભક્તિ સાહિત્ય :-

૯

- ચૈત્યવન્દન પર્વમાલા
- ચૈત્યવન્દનસંગ્રહ-તીર્થજિન વિશેષ
- ચૈત્યવન્દન ચોવિસી
- ચૈત્યવંદન માળા

— આ એક સંપાદન ગ્રંથ છે. જેમાં પર્વદિન તથા પર્વતિથિના ચૈત્યવંદનો, ચોવિસ જિનની ચોવિસી રૂપ ચૈત્યવંદનો, વિવિધ તીર્થમાં બોલી શકાય તેવા અને જિનેશ્વર પરમાત્મા વિષયક વિવિધ બોલ યુક્ત એવા ૭૭૯ ચૈત્યવંદનોનો વિશાળ સંગ્રહ છે.

- શત્રુંજય ભક્તિ
- શત્રુંજય ભક્તિ
- સિદ્ધાયલનો સાથી - સિદ્ધાયલ ભાવયાત્રા, સ્તુતિ-ચૈત્યવંદનાદિ
- વીતરાગ સ્તુતિ સંચય-૧૧૫૧ ભાવવાહી સ્તુતિનો સંચય
- ચૈત્ય પરિપાટી

(૯) પ્રકીર્ણ સાહિત્ય :-

૯

- શ્રી નવકાર મંત્ર-નવ લાખ જાપ નોંધપોથી
- શ્રી ચારિત્ર પદ એક કરોડ જાપ નોંધપોથી
- અભિનવ જૈન પંચાંગ
- અભિનવ જૈન પચ્ચાઙ્ગ
- અમદાવાદ જિનમંદિર-ઉપાગ્રય આદિ ડિરેક્ટરી
- બાર વ્રત પુસ્તિકા તથા અન્ય નિયમો
- શ્રી જ્ઞાનપદ પૂજા
- કાયમી સંપર્ક સ્થળ
- ચોઘડીયા તથા હોરા કાયમી સમયદર્શિકા

(૧૦) સૂત્ર અભ્યાસ-સાહિત્ય :-

૫

- જૈન એડ્યુકેશનલ સર્ટિફિકેટ કોર્સ
- પ્રતિક્રમણસૂત્ર અભિનવ વિવેચન ભાગ-૧ થી ૪

આ રીતે અમારા ૩૦૧ પ્રકાશનો થયા છે.

૨૪

યતુ:શરણ-પ્રકીર્ણક સૂત્ર-૧

અનુવાદ તથા ટીકાનુસારી વિવેચન

આ અધ્યયન પરમપદપ્રાપ્તિના બીજાભૂતપણાથી શ્રેયરૂપ છે. તેથી તેના આરંભે ગ્રંથાકાર મંડલરૂપે સામાયિકાદિ આવશ્યક અર્થકથન ભાવમંગલ કારણ દ્વયમંગલભૂત ચૌદ સ્વપ્નોચ્ચારણ. - X - વીર નમસ્કારરૂપ મંગલ કહે છે. અથવા છ આવશ્યકયુક્ત ૪ પ્રાય: યતુ:શરણ સ્વીકારાદિ યોગ્યતા થાય. તે માટે આવશ્યક -

● સૂત્ર-૧ થી ૭ :-

[૧] સાવધયોગ વિરતી, ગુણોનું ઉત્કર્ષન, ગુણવંતની વંદના, સ્ખલિતની નિંદા, વ્રણ ચિકિત્સા, ગુણધારણા [એ છ.]

[૨] અહીં સામાયિક વડે નિશ્ચે ચારિત્રની વિશુદ્ધિ કરાય છે. તે સાવધના ત્યાગ અને નિરવધની સેવનાથી થાય છે.

[૩] દર્શનાચારની વિશુદ્ધિ યતુર્વિશતી સ્તવથી કરાય. તે જિનવરેન્દ્રના અતિ અદ્ભુત ગુણકર્તનરૂપ છે.

[૪] જ્ઞાનાદિ ગુણો, તેનાથી યુક્ત પ્રતિપત્તિ કરવા વડે - વિધિપૂર્વક વંદનથી જ્ઞાનાદિ ગુણોની વિશુદ્ધિ થાય.

[૫] જ્ઞાનાદિમાં જે સ્ખલનાની જે વિધિપૂર્વક નિંદના તે પ્રતિક્રમણ, તે પ્રતિક્રમણથી તેની શુદ્ધિ કરવી જોઈએ.

[૬] ચારિત્રાદિના જે અતિચારની યથાક્રમે વ્રણચિકિત્સારૂપથી પ્રતિક્રમણ પછી રહેલ અશુદ્ધિ કાયોત્સર્ગથી શોધવી.

[૭] ગુણધારણારૂપ પ્રત્યાખ્યાનથી તપના અતિચારની અને વીર્યાચારની સર્વે આવશ્યકથી શુદ્ધિ કરવી.

● વિવેચન-૧ થી ૭ :-

[૧] સાવધ-પાપ સહિત વર્તે તે, યોગ-મન, વચન, કાયા, રૂપ, વ્યાપાર, તેની વિરતિ-નિવૃત્તિ, તે સાવધ યોગ વિરતિ, જે સામાયિક વડે થાય છે. - - ઉત્કર્ષન-જિન ગુણોનું કીર્તન, તે યતુર્વિશતિ સ્તવથી થાય. - - ગુણ - જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રાદિ, ગુણવંત-ગુરુઓ, તેમની ભક્તિ તે ગુણવંત પ્રતિપત્તિ, તે વંદનથી થાય. - - પોતાના થયેલા અતિચારોની નિંદા અને ફરી ન થાય, તે માટે ઉદ્યત્ થવું તે પ્રતિક્રમણ. - - અતિચારરૂપ ભાવ વ્રણના પ્રતિકારરૂપ તે કાયોત્સર્ગ - - મૂલગુણ અને ઉત્તરગુણરૂપ ધારણા, તે પ્રત્યાખ્યાન વડે થાય છે.

હવે સામાયિકાદિ છનું સ્વરૂપ અને ફળ કહે છે -

[૨] પાંચ સમિતિ અને ત્રણ ગુપ્તિરૂપ ચારિત્રાચારની નિર્મળતા કરાય છે, કઈ

રીતે ? સમભાવલક્ષણ સામાયિકથી. અહીં - જિનશાસનમાં, બીજે કયાંય નહીં, કેમકે તેમને સામાયિકની પરિભાષા જ નથી. કઈ રીતે વિશોધિ કરાય છે ? યોગ - કાય આદિ વ્યાપરા. તેમાં સાવધનું વર્જન અને નિરવધના આસેવનથી કરાય. હવે દર્શનાચારવિશુદ્ધિ -

[૩] દર્શન-સમ્યક્ત્વ, તેના આચાર - નિઃશંકિતાદિ આઠ. તેની વિશોધિ-નિર્મળતા, ૨૪-તીર્થકર સંબંધી સ્તવ જેમાં કરાય છે તે. 'લોગસ્સ' ઇત્યાદિરૂપ, તેના વડે કરાય. અર્થાત્ ચતુર્વિંશતિસ્તવ. - X - કઈ રીતે ? સર્વાતિશાયી લોકોદ્યોતકરાર્દિ જે ગુણો, તેનું વર્ણન, તે રૂપે. કોનું ? જિન - રાગાદિના જયથી ઉપશાંત મોહાદિ, તેમાં શ્રેષ્ઠ કેવલી, તેના ઇન્દ્ર જેવા, તીર્થકર કે જિનવરેન્દ્ર. હવે જ્ઞાનાચારની અને ચારિત્રાચાર-દર્શનાચારની વિશેષથી વિશુદ્ધિ -

[૪] કાળ, વિનયાદિ અષ્ટવિધ જ્ઞાનાચાર. આદિ શબ્દથી દર્શનાચાર, ચારિત્રાચાર લેવા. કેમકે આ પ્રણેથી યુક્ત જ વંદનને યોગ્ય છે, બીજા કોઈ નહીં. પાર્શ્વસ્થાદિ વ્યવહારથી જ્ઞાનાવાન્ પણ કે ચારિત્રવાન્ પણ નિહવાદિ નહીં. આ જ્ઞાનાદિ જ ગુણો છે. તેનાથી યુક્ત ગુરુ, તેમની ભક્તિ કરવી તે. તેનો વિનય કરવો. કોના વડે ? વંદન વડે, કઈ રીતે? ૩૨-દોષ રહિત, ૨૫-આવશ્યકની વિશુદ્ધિથી. - X - X - વંદનથી જ્ઞાનાદિ પ્રણ આચારની શુદ્ધિ કહી, હવે બે ગાથાથી બે આવશ્યક -

[૫] વ્રતવિષયના અતિક્રમ, વ્યતિક્રમાદિ પ્રકારના થયેલા અપરાધ. જ્ઞાનાચારાદિનું પુનઃ પ્રતિષેધનું કરવું, કરવા યોગ્ય ન કરવું, અશ્રદ્ધાન્, વિપરીત પ્રરૂપણાદિ પ્રકારે થયેલા અતિચારનું સૂત્રોક્ત પ્રકારથી જે નિંદન - મેં આ દુષ્ટ કર્યું, આદિ શબ્દથી ગર્હાદિ લેવા. ગુરુ સાક્ષીએ પોતાના દોષ કહેવા તે ગર્હા. એ રીતે સ્મલનાનું જે નિંદનાદિ કરણ, તે પ્રતિક્રમણ. પાછું ખસવું તે પ્રતિક્રમણ. - X -

[૬] ચારિત્રનું અતિક્રમણ તે ચરણાતિગ-અતિચાર. તેમાં બધાં અતિચાર, તે ચરણાતિગાદિ. પ્રતિક્રમણ - પૂર્વોક્ત શુદ્ધ કે અર્ધ શુદ્ધોની શુદ્ધિ, પૂર્વોક્ત રીતે કાયોત્સર્ગથી કરવી. કઈ રીતે? કમથી પ્રાપ્ત, દશ પ્રાયશ્ચિતમાં પાંચમા પ્રાયશ્ચિતથી, પ્રણ-દ્રવ્ય અને ભાવ બે ભેદે. દ્રવ્યવ્રણ - કાંટો આદિ વાગતા, ભાવવ્રણ - અતિચાર શત્યરૂપ. તે ભાવવ્રણની પ્રતિકાર રૂપ કાયોત્સર્ગ. મહાનિર્જરાનું કારણ હોવાથી તેના વડે અતિચાર શોધવા. જ્ઞાનનય પ્રાધાન્યથી ત્યાં જ્ઞાનાદિ કહ્યું, ક્રિયાનય પ્રાધાન્યથી ચરણાદિ જાણવું.

અતિચાર શુદ્ધિ કહી. હવે તપોવીર્યાચાર કહે છે -

[૭] ગુણ - વિરતિ આદિ. વિરતિથી આશ્રવદ્વાર બંધ કરવા, કરીને તૃષ્ણાનો છેદ, તેથી અતુલ ઉપશમ, તેથી પ્રત્યાખ્યાન શુદ્ધિ, તે શુદ્ધિથી ચારિત્રનેર્મલ્ય. તેથી કર્મ વિવેક - અપૂર્વકરણ - કેવળજ્ઞાન. તેનાથી મોક્ષ થાય. તે ગુણ ધારણા પ્રત્યાખ્યાન વડે થાય. તે દશ ભેદે છે, અથવા પાંચમહાવ્રત કે શ્રાવકના બાર વ્રત, નવકારશી આદિ રૂપે છે. તપાચારના અતિચારની વિશુદ્ધિ તપ વડે થાય.

આત્માને વિશેષથી તે-તે ક્રિયામાં પ્રેરે તે. વીર્ય પાંચ ભેદે-તપવીર્ય, ગુણવીર્ય, ચારિત્રવીર્ય, સમાધિવીર્ય, આત્મવીર્ય. તેનો આચાર તે વીર્યાચાર. તે બધાંની શુદ્ધિ છ આવશ્યક વડે થાય - X - હવે સર્વ જિનગુણોત્કીર્તન ગર્ભ મંગલરૂપ ગર્હાદિ સ્વપ્નને કહે છે -

● સૂત્ર-૮ :-

ગજ, વૃષભ, સીંહ, અભિષેક, માળા, ચંદ્ર, સૂર્ય, ધ્વજ, કુંભ, પદ્મસરોવર, સાગર, વિમાન-ભવન, રત્નોત્કર, શીખા.

● વિવેચન-૮ :-

ગાથા-સુગમ છે. વિશેષ આ - યોથા સ્વપ્નમાં બંને પડખે રહેલ, હાથીની શુંટમાં રહેલ કળશયુગલ વડે સીંચાતી લક્ષ્મીને જિનમાતા જુએ. બારમા સ્વપ્નમાં વિમાન, દેવલોકથી તીર્થકર આવે તો વિમાન, નરકથી આવે તો ભવન જુએ. વિમાન કે ભવનનો આકાર માત્ર ભેદ છે. [સ્વપ્નફલ કલ્પસૂત્ર ટીકાથી જોવું.] સ્વપ્ન મંગલ કહ્યું. હવે વીર નમસ્કાર રૂપ ત્રીજું મંગલ, અધ્યયન પ્રસ્તાવના -

● સૂત્ર-૯ :-

દેવેન્દ્ર, નરેન્દ્ર અને મુનીન્દ્ર વંદિત ભગવંત મહાવીરને વાંદીને કુશલાનુબંધિનંધુ અધ્યયન હું કહીશ.

● વિવેચન-૯ :-

અમરેન્દ્ર - અપમૃત્યુથી ન મરે તે અમર, તેનો ઇન્દ્ર-દેવેન્દ્ર. - X - તેમના વડે વંદિત, મહાવીર - જેનું વીર્ય મહત્ છે, અનંતબલ હોવાથી દેવકૃત્ પરીક્ષામાં પણ બિલકુલ ક્ષોભિત ન થયા તે. કુશલ મોક્ષ, તેને પરંપરાએ દેનાર. બચ્ચર - મનોજ્ઞ, જીવોને આલોક-પરલોકમાં સમાધિ હેતુષણાથી. અર્થ સમુદાય જેમાંથી જણાય તે અધ્યયન-શાસ્ત્ર. હવે પ્રસ્તુત અધ્યયન અર્થાધિકાર -

● સૂત્ર-૧૦ :-

ચાર શરણે જવું, દુષ્ટ્ ગર્હ અને સુકૃત્ અનુમોદના, આ પ્રણ અધિકાર મોક્ષના કારણ હોવાથી નિરંતર કરવા જોઈએ.

● વિવેચન-૧૦ :-

(૧) અરહંત, સિદ્ધ, સાધુ, ધર્મના શરણે જવું. (૨) દુષ્ટ કરવું તે દુષ્ટ્, તેનું ગુરુ સાક્ષીએ કથન. (૩) શોભન કરવું તે સુકૃત્, તેની અનુમોદના - મેં આ કર્યું તે ભવ્ય છે. આ પ્રણે સતત અનુસરણીય છે. કેમકે તે મોક્ષનું કારણ છે.

હવે ચતુઃશરણ અધિકાર -

● સૂત્ર-૧૧ :-

અરહંત, સિદ્ધ, સાધુ, કેવલી, કથિત સુખ આપનાર ધર્મ આ ચારે શરણા ચતુર્ગતિ નાશક છે. તેને ધન્યો પામે છે.

● વિવેચન-૧૧ :-

અરહંત - દેવેન્દ્રકૃત્ પૂજાને યોગ્ય. સિદ્ધ-નિષ્ઠિતાર્થ હોય તે. સાધુ - નિર્વાણ

સાધક ધર્મ વ્યાપાર કરે તે. ધર્મ - દુર્ગતિમાં પડતાં પ્રાણીને ધારે તે. કેવલી - જ્ઞાની વડે પ્રતિપાદિત. - X - વળી કેવો ધર્મ-પરંપરાથી પ્રકર્ષને આપે તેવો સુખાવહ. આના વડે મિથ્યાદષ્ટિ ધર્મનો - X - નિષેધ કર્યો. આ ચાર શરણ ચાર ગતિને નિવારી સિદ્ધ લક્ષણરૂપ પાંચમી ગતિ અપાવે છે. તેથી જ ભવ અટવીમાં શરણરહિતો ભટકે છે. કોઈ સુકૃત્ કર્મોને જ શરણ પ્રાપ્ત થાય.

● સૂત્ર-૧૨ :-

હવે તીર્થંકરની ભક્તિના સમૂહે કરી ઉછળતી રોમરાજી રૂપ બપ્તરે શોભાયમાન આત્મા હર્ષથી મસ્તકે અંજલી કરી કહે છે -

● વિવેચન-૧૨ :-

તે શરણ પ્રતિપન્ન યતુર્વિધ સંઘમાંનો કોઈપણ જીવ, જિન ભક્તિના પ્રાબલ્યથી રોમાંચિત થયેલ - X - તેથી અંતરંગ શત્રુના ભીષણ, પ્રકૃષ્ટ હર્ષથી જે પ્રણામ, તેના વડે વ્યાકુળ જે રીતે થાય, અથવા આનંદાશ્રુથી ગદ્ગદ સ્વર, તથા મસ્તકે અંજલિ કરીને કહે છે - હવે અરહંત શરણ અંગીકાર કરીને જે જોલે તે -

● સૂત્ર-૧૩ થી ૨૨ :-

[૧૩] રાગ-દ્રેષરૂપ શત્રુના હણનાર, આઠ કર્મોઈ શત્રુના હણનારા, વિષય કષાય શત્રુને હણનાર - અરિહંતો મને શરણ થાઓ.

[૧૪] રાજ્યશ્રીને તજીને, દુષ્કર તપ ચારિત્રને સેવીને કેવલજ્ઞાન લક્ષ્મીને યોગ્ય અરહંતો મને શરણ થાઓ.

[૧૫] સ્તુતિ-વંદનને યોગ્ય, ઈન્દ્રો-ચક્રવર્તીની પૂજાને યોગ્ય શાશ્વત સુખ પામવાને યોગ્ય અરહંતો મને શરણ થાઓ.

[૧૬] બીજાના મનોભાવને જાણતાં, યોગીન્દ્ર અને મહેન્દ્રને ધ્યાન કરવા યોગ્ય, વળી ધર્મકથાને યોગ્ય અરહંતો મને શરણ હો.

[૧૭] સર્વ જીવોની દયા પાળવાને યોગ્ય, સત્ય વચનને યોગ્ય, બ્રહ્મચર્યને યોગ્ય અરહંતો મને શરણ થાઓ.

[૧૮] સમોસરણમાં બેસીને, યોગીશ અતિશયોને સેવવા પૂર્વક, ધર્મકથાને કહેતા અરિહંતો મને શરણ થાઓ.

[૧૯] એક વાણી વડે અનેક પ્રાણીના સંદેહને એક સાથે છેદતા ત્રણ જગત્ને અનુશાસિત કરતાં અરિહંતો મને શરણ થાઓ.

[૨૦] વચનામૃત વડે જગત્ને શાંતિ પમાડતાં, ગુણોમાં સ્થાપતા, જીવલોકનો ઉદ્ધાર કરતાં અરિહંતો મને શરણ થાઓ.

[૨૧] અતિ અદ્ભુત ગુણવાળા, પોતાના યશરૂપ ચંદ્ર વડે દિશાઓના અંતને શોભાવનાર, શાશ્વત-અનાદિ-અનંત અરહંતોને મેં શરણપણે અંગીકાર કરેલા છે.

[૨૨] જરા-મરણને તજનાર, દુઃખપીડિત સમસ્ત પ્રાણીના શરણરૂપ, ત્રણ જગત્ના લોકને સુખ આપનાર અરિહંતોને નમસ્કાર.

● વિવેચન-૧૩ થી ૨૨ :-

[૧૩] રાગ ત્રણ ભેદે - દષ્ટિરાગ, કામરાગ, સ્નેહરાગ. દ્રેષ-બીજાના દ્રોહના અધ્યવસાય અથવા આસક્તિમાત્ર રાગ, અપ્રીતિ માત્ર દ્રેષ ઉપલક્ષણથી મદ, મત્સર, અહંકાર લેવા. તે રૂપ શત્રુના હણનાર. જ્ઞાનાવરણાદિ આઠ કર્મરૂપી શત્રુ, આદિ શબ્દથી પરીષદ, વેદના અને ઉપસર્ગાદિ લેવા, તેના હણનાર. શબ્દ, રૂપ, રસ, ગંધ, સ્પર્શરૂપ વિષય અને કષાય - ક્રોધ, માન, માયા, લોભ - X - તે રૂપ શત્રુના હણનાર. અથવા વિષય, કષાયોના વિનાશકત્વથી શત્રુપણું છે. એવા પ્રકારના અરિહંત-જિન મને શરણ-પરિગ્રાહ થાઓ.

[૧૪] રાજ્યલક્ષીને છોડીને, કર્મમલના દૂર કરવાથી આત્મા સુવર્ણ જેમ અગ્નિ વડે તપે તે તપ, તેનું આ સેવન, જે સામાન્ય સાધુને કરવું અશક્ય છે, તે છમાસાદિ રૂપ અને અપ્રમતતા-મૌન-કાયોત્સર્ગાદિ તે તપ સેવીને જે કેવળજ્ઞાન વિભૂતિને યોગ્ય થાય તે અરહંત-તીર્થંકર, મને શરણ થાઓ. અથવા રાજ્યશ્રીને તજતા, દુષ્કર તપ-ચારિત્રને અનુચરતા, કેવલશ્રીને પામનાર મને શરણ હો. - X - જો કે શકાદિને બધી અવસ્થામાં જિનો નમસ્કાર યોગ્ય નથી કેમકે અવિરતિપણે છે. જે અનાગત જિન સાધુ વડે નમસ્કાર કરાય છે, તે પણ ભાવિભાવચારિત્રાવસ્થા જ છે.

[૧૫] સ્તવ કે સ્તુતિ - સદ્ભૂત ગુણોત્કીર્તન, વંદન-કાયિક પ્રણામ, તે બંનેને યોગ્ય, અમરેન્દ્ર-નરેન્દ્રોની પૂજા - સમવસરણાદિ સમૃદ્ધિને યોગ્ય, શાશ્વત સુખ - નિર્વાણ પછીનું, તેને પણ યોગ્ય.

[૧૬] પોતાના સિવાયના, બીજાના મનમાં રહેલ ચિંતિત, તેને જાણતાં, - X - તેના વડે અનુત્તર દેવોના મનના સંશય જાણીને તેના ઉચ્છેદમાં સમર્થ, તથા યોગી-મુનિના ઈન્દ્ર-ગૌતમાદિ, મહાન્ ઈન્દ્રો - શકાદિ, તેમના ધ્યાનને યોગ્ય. - X - ધર્મકથા - દાન, શીલ, તપ, ભાવનાદિના કથનને યોગ્ય, સર્વજ્ઞપણાથી સર્વ ભાષાનુચારી, યોજનગામીની વાણી, છન્નસ્થાવસ્થામાં મૌન ધારણ કરેલા આદિ.

[૧૭] સૂક્ષ્મ, બાદર, ત્રસ, સ્થાવર જે જીવો, તેમની હિંસા નહીં તે અહિંસા - રક્ષા, તેને યોગ્ય, સજ્જનોનું હિત તે સત્ય - તથ્ય. તે અને તેનું કહેવું, તેને યોગ્ય - X - તથા અટાર ભેદે બ્રહ્મવ્રત - X - તેની આસેવના, પ્રરૂપણા અને અનુમોદનાને યોગ્ય.

[૧૮] સંસારના ભયથી ઉદ્ધિગ્ન જીવો વડે અવસરણ થાય તે સમવસરણ તેને અલંકરીને, ૩૪ અતિશય - જન્મથી, કર્મક્ષયથી, દેવોએ કરેલ અનુક્રમે ૪-૧૧-૧૯ અતિશયો સેવતા ઉપલક્ષણથી વાણીના ૩૫-વચનાતિશયવાળા, ધર્મકથા કહીને જે મુક્તિમાં ગયા-જાય છે-જશે અથવા ધર્મકથા કહેતા, તેમનું શરણ. - X - X - સ્તુતિ ઉપદેશ રૂપથી પુનરુક્તિ થાય તેમાં દોષ નથી.

[૧૯] એક પણ વચનથી અનેક પ્રકારે સંશયોને, કોના ? સુર, અસુર, મનુષ્ય અને તિર્યચોના. સમકાળે જ છેદીને - X - ત્રિભુવનને શિક્ષિત કે અનુશાસિત કરીને - સમ્યક્ત્વ, દેશવિરતિ, સર્વવિરતિરૂપ શિક્ષાપ્રદાનથી, મોક્ષે જનાર. બાકી પૂર્વવત્.

[૨૦] વચનામૃત કેમકે ભૂખ, તરસાદિ દોષને દૂર કરે છે. તેના વડે લોકને તૃપ્તિ પમાડી શાંત કરતાં કે ખુશ કરતાં તથા ઉત્તર-ઉત્તર ગુણસ્થાનકોમાં સમ્યક્ત્વાદિમાં પૂર્વોક્ત ભુવનને સ્થાપીને કે સ્થાપતા અર્થાત્ સદુપદેશવશથી પમાડતા. ભવ્યજીવલોક કેમકે અભવ્યો તીર્થકર ઉપદેશથી પણ બોધ ન પામે, તેને ઉદ્ધરતા અર્થાત્ ભવાંધકૂવાથી પોતાના વચનરજુ વડે ખેંચતા.

[૨૧] બીજાને અસંભવ એવા અતિ અદ્ભુત જે ગુણો-પ્રાતીહાર્યાદિ લક્ષણ કે રૂપ આદિ જેમાં વિદ્યમાન છે તે. તથા ચંદ્ર વડે વિભૂષિત દિશા પર્યન્ત પોતાના યશથી પ્રસરેલા કે પ્રકાશિત, નિયત - શાશ્વત, આદિ અને અંત રહિતનું શરણ પામીને - તેને આશ્રીને. ત્રણ કાળ ભાવિ અનંત જિનો અહીં ગ્રહણ કર્યા છે.

[૨૨] હવે અર્હત્ શરણ કરીને વિશેષથી તેમને નમસ્કાર કરતાં કહે છે - જેના વડે જરા-મરણ તજેલ છે, તેના કારણરૂપ કર્મરહિત. સંપૂર્ણ જે દુઃખો, તેના વડે આર્ત-પીડિત જે પ્રાણી, તેમને શરણ અથવા જેમના દુઃખ સમાપ્ત થયાં છે તે. તથા જન્મ-જરા-મરણાદિ દુઃખ વડે પીડિત જે સત્વો, તેમને શરણરૂપ. પોતાના અવતાર વડે ત્રિભુવનના લોકોને સુખ આપે છે. - X - આ ગુણોથી અરહંતોને નમસ્કાર થાયો.

- - હવે બીજા શરણનો સ્વીકાર કહે છે -

● સૂત્ર-૨૩ થી ૨૯ :-

[૨૩] અરિહંતના શરણથી મલશુદ્ધિ પ્રાપ્ત, સુવિશુદ્ધ થયેલા સિદ્ધો વિશે બહુમાનવાળા, પ્રણત-શિર-રચિત હસ્ત કમળની અંજલિથી હર્ષ સહિત [સિદ્ધોનું શરણ] કહે છે -

[૨૪] અષ્ટકર્મદાયથી સિદ્ધ, સ્વાભાવિક જ્ઞાન-દર્શન સમૃદ્ધ, સર્વ અર્થની લબ્ધિમાં સિદ્ધ થયેલાં સિદ્ધો મને શરણ થાયો.

[૨૫] ત્રિલોકના મસ્તકે રહેલાં, પરમ પદ પામેલા, અચિંત્ય બળવાળા, મંગલસિદ્ધ પદસ્થ, પ્રશસ્ત સુખી સિદ્ધોનું શરણ હો.

[૨૬] અંતર શત્રુને મૂળથી ઉખેડનાર, અમૂઢ લક્ષ્યા, સયોગી પ્રત્યક્ષ, સ્વાભાવિક આત્મસુખી, પરમ મોક્ષા સિદ્ધો શરણ હો.

[૨૭] પ્રતિપ્રેરિત પ્રત્યનીકો, સમગ્ર ધ્યાનાગ્નિથી દગ્ધ ભવબીજવાળા, યોગીશ્વરોને શરણીય, સ્મરણીય સિદ્ધો શરણ હો.

[૨૮] પરમાનંદને પ્રાપ્ત, ગુણ નિસ્ચંદ, વિદિર્ષ ભવકંદા, સૂર્ય-ચંદ્રને ઝાંખા કરનાર, હંદ્રક્ષપક સિદ્ધો મને શરણ થાયો.

[૨૯] પરમબ્રહ્મને પામેલા, દુર્લભ લાભ પ્રાપ્ત, સંરંભ વિમુક્ત, ભુવનગૃહને ધારવામાં સ્તાંભ, નિરાસંભી સિદ્ધો મને શરણ હો.

● વિવેચન-૨૩ થી ૨૯ :-

[૨૩] અરહંતનું શરણ તે અર્હત્શરણ, તેથી પૂર્વોક્ત જે કર્મરજની શુદ્ધિ, તેનાથી પ્રાપ્ત નિર્મળ સિદ્ધો પ્રતિ ભક્તિ. અથવા અતિશય નિર્મળ. પછી ભક્તિના વશથી નમ્ર થઈને જે મસ્તકે રચેલ હાથરૂપી કમળ વડે શેખર, એવો તે હર્ષથી

કહે છે -

[૨૪] આઠ કર્મના દાયથી સિદ્ધ, તે તીર્થસિદ્ધાદિ ભેદથી-૧૫. ૧. તીર્થસિદ્ધ-પ્રસન્નકુમારાદિ, ૨. અતીર્થસિદ્ધ - મરુદેવ્યાદિ, ૩. ગૃહલિંગ સિદ્ધ-પુણ્યાદ્યાદિ, ૪. અન્યલિંગસિદ્ધ - વલ્કલચીયાદિ, ૫. સ્વલિંગ સિદ્ધ-જંબૂસ્વામ્યાદિ, ૬. સ્ત્રીલિંગસિદ્ધ - રાજીમત્યાદિ. ૭. નરસિદ્ધ-ભરતાદિ, ૮. કૃત્રિમનાપુંસકસિદ્ધ - ગુણસેનાદિ, ૯. પ્રત્યેકબુદ્ધ સિદ્ધ - નમિરાજાદિ, ૧૦. સ્વયંબુદ્ધ સિદ્ધ - સમુદ્રપાલાદિ, ૧૧. બુદ્ધબોધિત સિદ્ધ - ૧૫૦૦ તાપસાદિ, ૧૨. એક સિદ્ધ - ગજસુકુમાલાદિ, ૧૩. અનેક સિદ્ધ - ભરતપુત્રાદિ, ૧૪. અજિનસિદ્ધ - પુંડરીકાદિ, ૧૫. જિનસિદ્ધ - ઋષભાદિ.

વળી તે કેવા ? નિરાવરણ એવા જે અનવસ્થિત જ્ઞાનદર્શન, તેના વડે સમૃદ્ધ, તે બધાં અર્થની લબ્ધિ-પ્રાપ્તિવાળા, સિદ્ધ-નિષ્પન્ન. સિદ્ધ સર્વ કાર્યા - પ્રાપ્ત સર્વ સુખજ્ઞાનાદિ ભાવ અર્થાત્ કૃતકૃત્ય. અથવા સર્વાર્થલબ્ધિ વડે સિદ્ધ-નિષ્ઠિત સિદ્ધો મને શરણ થાયો.

[૨૫] ત્રિલોક-ચૌદ રાજરૂપ, તેના મસ્તકે - સર્વોપરી સ્થાને, ઠપ-લાખ યોજન વિસ્તીર્ણ ઈષત્ પ્રાગ્ભારા નામે સિદ્ધશિલાના ઉપરના યોજનમાં ઉપરના ૨૪માં ભાગ રૂપ આકાશદેશે રહેલા. પરમપદ - મોક્ષ, સર્વકર્મરહિત સ્વરૂપ, ત્યાં રહેલ. અચિંત્ય-અનંત સામર્થ્ય-જીવશક્તિ વિશેષબળ જેને છે તે, મંગલરૂપ સિદ્ધ-સંપન્ન પદાર્થો જેના છે તે. અથવા સાંસારિક દુઃકરહિત મંગલભૂત જે સિદ્ધિપદ, ત્યાં રહેલ, તે સિદ્ધો મને શરણ થાયો. કેવા ? જન્મ-જરા-મરણ-ભુખ-તૃષ્ણાદિ બાધારહિત સુખ - X - અનંતસુખી.

[૨૬] મૂળથી ઉખેડી નાંખેલ પ્રતિપક્ષ - કર્મરૂપ જેણે તે. અર્થાત્ સમૂલ નિર્મૂલિત કર્મોવાળા અથવા સંસાર હેતુ-કર્મબંધના મૂળ એવા મિથ્યાત્વ, અવિરતિ, કષાય, યોગરૂપ શત્રુસંઘાતનો દાય કરવામાં પ્રતિપક્ષ સમાન વૈરી જેવા, તેનો જય કરનારા. દ્રષ્ટવ્ય પદાર્થમાં મૂઢ નહીં તેવા, કેમકે સદા ઉપયોગવાળા છે, સયોગી કેવલીને પ્રત્યક્ષ પણ શેષ જ્ઞાનીને અવિષયપણે, સ્વાભાવિક - અકૃત્રિમ સુખવાળા તથા પ્રકૃષ્ટ અત્યંત કર્મોથી દૂર, મોક્ષ-વિયોગ. તે સિદ્ધોનું શરણ થાયો.

[૨૭] પ્રતિપ્રેરિત-અનાદર કરેલ. પ્રત્યનિક-શત્રુ, કેમકે શત્રુ અને મિત્રમાં સમ છે. અથવા નિરાકૃત્ છે રાગાદિ અંતર શત્રુ જેના વડે તે. સંપૂર્ણ જે ધ્યાન-શુકલ ધ્યાન. તે જ અગ્નિ વડે ભસ્મસાત્ કરેલ સંસારનું બીજ-જ્ઞાનાવરણીયાદિ કર્મ જેણે તે, યોગીશ્વર - ગણધર કે છન્દસ્ય તીર્થકરો, તેના વડે નમસ્કર ધ્યાનાદિથી આશ્રયણીય, તથા સ્મરણીય - X - એવા સિદ્ધો મને શરણ થાયો.

[૨૮] પ્રાપ્તિ-આત્મજીવ પ્રતિ પ્રાપ્ત પરમાનંદ જેનાથી સદા મુદિતપણાથી તે, ગુણ-જ્ઞાન, દર્શનાદિના પરિપાક પ્રાપ્તવશથી સાર જેમાં છે તે. - X - સંસારનો મોહનીયાદિ કર્મરૂપ કંદ વિદારિત છે જેના વડે તે. લોકાલોક પ્રકાશક કેવલ ઉદ્યોતથી સૂર્ય-ચંદ્રના પ્રકાશને પણ અત્પ્રભાવી કરાચેલ છે, કેમકે તેનો પ્રકાશ પરિમિત યોજનમાં હોય છે, દાપિત-દાય, હ્રન્દ-સંગ્રામાદિરૂપ, કેમકે સર્વથા નિષ્કાયપણું છે. આવા પ્રકારના સિદ્ધો મને શરણ થાયો.

[૨૯] ઉપલબ્ધ-પ્રાપ્ત પરમબ્રહ્મ-પ્રકૃષ્ટ જ્ઞાન. અર્થાત્ કેવલજ્ઞાન પ્રાપ્ત. જેને મુક્તિપદ પ્રાપ્તિરૂપ દુર્લભ લાભ છે, બધાં લાભોમાં અગ્રેસરપણાથી અને સર્વચારિત્રાદિ ક્રિયામાં તે મળતાં જ સાફલ્ય છે. તથા પરિત્યક્ત કરણીય પદાર્થોમાં આટોપ જેના વડે છે, સર્વ પ્રયોજન જેના નિષ્પન્ન થયાં છે તે. ભુવન-જીવલોક વત્ જે ગૃહ, તે સંસાર ગર્તામાં પડતાંને રક્ષણમાં સ્તંભરૂપ. આરંભથી બહાર રહેલા. કેમકે સર્વથા કૃતકૃતત્વ છે. આવા સિદ્ધો મને શરણ - આલંબન થાયો.

હવે સાધુશરણ પ્રતિપાદિત કરવા કહે છે -

● સૂત્ર-૩૦ થી ૪૦ :-

[૩૦] સિદ્ધના શરણ વડે નવ અને બ્રહ્મહેતુ સાધુના ગુણમાં પ્રગટેલ અનુરાગવાળો અતિ પ્રશસ્ત મસ્તકને પૃથ્વીએ મૂકી કહે છે -

[૩૧] જીવલોકના બંધુ, કુગતિરૂપ સિંધુના પાર પામનાર, મહા ભાગ્યવાળા, જ્ઞાનાદિથી મોક્ષ સુખસાધક સાધુ શરણ થાયો.

[૩૨] કેવલી, પરમાવધિ જ્ઞાની, વિપુલમતિ, શ્રુતધરો, જિનમતમાં રહેલાં આચાર્યો, ઉપાધ્યાયો, તે સર્વે સાધુ શરણ હો.

[૩૩,૩૪] ચૌદપૂર્વી, દશપૂર્વી, નવપૂર્વી, બાર અંગી, અગિયાર અંગી, જિનકલ્પી, યથાલંદી, પરિહાર વિશુદ્ધિક સાધુ તથા ક્ષીરાશ્રવલબ્ધિક, મધ્વાશ્રવલબ્ધિક, સંમિશ્રશ્રોતલબ્ધિક, કોષ્ઠબુદ્ધિ, ચારણમુનિ, વૈકિય લબ્ધિક, પદાનુસારીલબ્ધિક સાધુ મને શરણ થાયો.

[૩૫] વૈર વિરોધ ત્યાગી, નિત્ય અદ્રોહા, પ્રશાંતમુખ શોભા, અભિમત ગુણ સંદોહા, હતમોહા સાધુ મને શરણ થાયો.

[૩૬] સ્નેહબંધન તોડનારા, અકામધામી, નિકામસુખકામી, સત્પુરુષોને મણાભિરામ, આત્મરામી મુનિઓ મને શરણ થાયો.

[૩૭] વિષય કથાયને દૂર કરનાર, ઘર અને સ્ત્રીસંગ સુખ-સ્વાદના ત્યાગી, હર્ષ-વિષાદ રહિત, પ્રમાદરહિત સાધુ શરણ હો.

[૩૮] હિંસાદિ દોષ રહિત, કરુણાભાવવાળા, સ્વયંભૂરમણ સમ બુદ્ધિવાળા, જરા-મરણ રહિત મોક્ષમાર્ગમાં જનારા, સુકૃત્ પુન્યવાળા સાધુ મને શરણ થાયો.

[૩૯] કામવિડંબનાથી મુક્ત, પાપમલરહિત, ચોરીના ત્યાગી, પાપરજના કારણરૂપ, સાધુના ગુણરૂપ રત્નની કાંતિવાળા.

[૪૦] સાધુરૂપે સુસ્થિત હોવાથી આચાર્યો પણ સાધુ જ છે. સાધુના ગ્રહણથી ગૃહિત છે, માટે તે સાધુ મને શરણ થાયો.

● વિવેચન-૩૦ થી ૪૦ :-

[૩૦] નેગમાદિથી ઉપલક્ષિત જે શ્રુતજ્ઞાન-હાદશાંગરૂપ, તેના કારણરૂપ જે વિનચાદિ સાધુગુણ, કેમકે વિનચાદિ ગુણ સંપન્નને જ શ્રુતની પ્રાપ્તિ થાય, ઉક્ત બધાથી જનિત બહુમાન જેને છે તે. કોના બહુમાનથી ? તે કહે છે. પૂર્વોક્ત સિદ્ધ શરણથી. વળી તે કઈ રીતે ? ભક્તિથી સભર નમ્ર થઈને મસ્તક જેણે પૃથ્વી ઉપર

મૂકેલ છે, તેવા સાધુગુણ રાગી - X - આ પ્રમાણે કહે છે -

[૩૧] જે કહે છે, તે નવ ગાથા વડે કહે છે - જીવલોક એટલે છ જીવનિકાયરૂપ પ્રાણી વર્ગના ત્રિવિધ-ત્રિવિધ રક્ષાકારીપણાથી બાંધવ સમાન બાંધવ, નરક તિર્યચાદિરૂપ કુગતિ, તે જ સમુદ્ર કે મહાનદીને કિનારે જનાર કે તટવર્તી, અનેકલબ્ધિસંપન્નત્વથી અતિશય વિશેષ, જ્ઞાનદર્શન ચારિત્રથી મોક્ષશર્મને સાધે છે તે શિવસૌખ્ય સાધક, એવા સાધુ મને શરણરૂપ થાયો.

[૩૨] હવે સાધુના ભેદો કહે છે - કેવલ - મત્યાદિ જ્ઞાનાપેક્ષાથી અસહાય, સર્વ દ્રવ્ય-પર્યાચાદિ જ્ઞાનયુક્ત તે કેવલી. રૂપી દ્રવ્યમાં પ્રવૃત્તિરૂપ મર્યાદા તે અવધિ, પરમાવધિ - જેની ઉત્પત્તિ પછી અંતર્મુહૂર્તમાં કેવળજ્ઞાન થાય એવા પરમાવધિસાધુ ઉત્કૃષ્ટ અવધિ સાધુ લેવાથી મધ્યમ અને જઘન્ય અવધિ પણ લેવા. મન:પર્યાચજ્ઞાન બે ભેદે - ઋજુમતિ અને વિપુલમતિ. - X - અહીં વિપુલમતિના ગ્રહણ થકી ઋજુમતિ પણ લેવું. તે બંને મનુષ્યક્ષેત્રવર્તી સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય મનોદ્રવ્ય પરિચ્છેકપણે છે. - X - શ્રુત-કાલિક, ઉત્કાલિકાદિ લક્ષણ, સૂત્ર અર્થ અને ઉભયને ધારણ કરે તે - X - શ્રુતધર. [તથા]

સામાન્યથી બધાં વિશેષણ મોક્ષાર્થી વડે આસેવિત છે તેથી આચાર્ય-પંચવિધ આચારધારી, સૂત્રાર્થવેદી, ગચ્છાલંબન રૂપાદિ. ઉપાધ્યાય - X - બાર અંગના સૂત્રને ભણાવનારા. તે માટે - X - વિશેષણ મૂક્યું કે જિનમત - જિનશાસનમાં જે આચાર્યોપાધ્યાય, તેથી પ્રવર્ત, સ્થવિર, ગણાવચ્છેદક પણ અહીં લેવા. - X - તે બધાં સાધુ શરણ હો.

[૩૩] ચૌદપૂર્વી - શ્રીપ્રભવ આદિ, દશપૂર્વી - આર્યમહાગિરિ આદિ, પ્રાયઃ છેલ્લા ચાર પૂર્વો સમુદિત જ વિચ્છેદ પામે છે માટે ચૌદ પૂર્વી પછી સીધા દશપૂર્વી કહ્યા. નવપૂર્વી - આર્યરક્ષિતાદિ, બાર અંગધારી. ચૌદપૂર્વી અને હાદશાંગીધરમાં શો ભેદ ? બારમું અંગ દૃષ્ટિવાદ છે. તે પરિકર્મ, સૂત્ર, પૂર્વાનુયોગ, પૂર્વગત અને ચૂલિકા પાંચ ભેદે છે ચૌદે પૂર્વો પૂર્વગતમાં છે. તેથી બારમાં અંગના એકદેશ રૂપ છે. - X -

હવે વિશેષ અનુષ્ઠાનીને કહે છે - જિનકલ્પ એકાકીપણે નિષ્પ્રતિકર્મશરીરપણે જિનની જેમ આચારવાળા તે જિનકલ્પિક-દુષ્કર ક્રિયાકારી. યથાલંદિક - X - X - X - પરિહાર વિશુદ્ધિકો - X - X - X - પછી વિશેષ લબ્ધિસંપન્ન સાધુને કહે છે - ક્ષીરાશ્રવ લબ્ધિ - ચક્રવર્તી સંબંધી જે - X - ખીર, તેની જેમ જેમના વચનમાં માધુર્ય રસ ટપકે છે તે. મધુ - શર્કરા આદિ મધુર દ્રવ્ય, તેના રસતુલ્ય વચન જેના છે તે. ઉપલક્ષણથી સર્પિરાશ્રવા પણ લેવા. સુગંધ ઘીના રસતુલ્ય વચનવાળા. સંમિશ્ર શ્રોતલબ્ધિ - શરીરના બધાં અવયવોથી સાંભળે અને જાણે, ચક્રવર્તીની છાવણીમાં માણસ અને તિર્યચોના કોલાહલના શબ્દોમાં “આ આનો, આ આનો” એમ અવાજને પૃથક્ પૃથક્ જાણે તે.

કોષ્ઠબુદ્ધિ - કોઠામાં ઠાલવેલ ઘાન્ય માફક જે સુનિશ્ચિત સ્થિર સંસ્કાર સૂત્રાર્થવાળા છે તે. ચારણલબ્ધિ - અતિશય વડે ચરણ તે ચારણ, બે ભેદે છે - જંધા

ચારણ અને વિદ્યાચારણ. [સામર્થ્ય વર્ણન પૂર્વવત્] બીજા પણ ઘણાં પ્રકારના ચારણ સાધુ હોય છે. તે આ રીતે - આકાશગામી પર્યકાવસ્થામાં બેસેલ કાચોત્સર્ગસ્થ શરીરી કે પાદોત્ક્રોષ વિના પણ આકાશચારી. કેટલાંક ફળ, પુષ્પ, પત્રાં ઇત્યાદિના આલંબનથી ગતિ પરિણામ કુશલ હોય છે, તથા વાવ-નદ્યાદિના જળમાં તેના જીવને વિરાઘ્યા વિના ભૂમિની જેમ પાદોત્ક્રોષ નિકોષ કુશળ એવા જલચારણો હોય તથા જમીન ઉપર ચાર આંગળ માપે આકાશમાં પગ લેવા-મુકવામાં કુશળ જંઘાચારણો હોય.

વૈક્રિય લબ્ધિવાળા સાધુ - વૈક્રિયશક્તિ વડે વિવિધરૂપથી અસંખ્યાત દ્વીપ અને સમુદ્રને પૂરે છે. જંબૂદ્વીપને પણ મનુષ્યાદિમાંના કોઈ રૂપે ભરી દે છે. પદાનુસારી લબ્ધિ - પૂર્વાપર પદાનુસાર સ્વયં ત્રુટિત પદને પૂરી દે તે. અહીં ઉપલક્ષણથી આમર્ષોષધ્યાદિ લબ્ધિવાળા સાધુઓ પણ જાણવા. આવા વિવિધ સાધુ મને શરણ થાઓ.

[૩૫] હવે સર્વ સાધારણ ગુણવાળા જે સાધુ તેને પાંચ ગાથા વડે કહે છે - ઘણાં કાળનું વૈર શ્રી વીરજિન પ્રતિ ત્રિપુષ્કના ભવમાં સીંહના જીવનું હતું, તે હાલિક બ્રાહ્મણ પ્રતિમાર્થે ઉદાયન અને ચંડ પ્રધોતનું અથવા વૈરના હેતુ વિરોધ, તે વૈર વિરોધ છોડીને તેથી ત્યક્ત વૈર વિરોધા, તેથી જ સતત પરદ્રોહ વર્જિત, તેથી અદ્રોહા. તેથી જ પ્રસન્ન મુખ શોભાવાળા - X - આવા હોવાથી અભિમત-પ્રશસ્ય. ગુણનો સમૂહ જેનો છે તે. એવા પ્રકારે જ્ઞાનાતિશય થાય, તેથી હત-મોહ-અજ્ઞાન. આવા સાધુનું મને શરણ હો.

[૩૬] જેણે સ્નેહરૂપી રજજુને તોડી નાંખેલ છે જેમ આર્દ્રકુમાર તેની જેવા છિન્નસ્નેહા. તેથી જેને કામ-વિષયાભિલાષ વિદ્યમાન નથી તેવા. કેમકે છિન્ન સ્નેહત્વમાં જ વિષયરૂપી ગૃહનો ત્યાગ થાય અથવા વિદ્યમાન નથી કામધામ - વિષયગૃહ જેને તે. અર્થાત્ વિષયાસક્તિ હેતુ રમ્ય મંદિર રહિત અથવા કામના સ્થાન રહિત તે અકામધામા. તેથી જ નિર્વિષય જે મોક્ષ સંબંધી સુખ, તેના વિષયમાં અભિલાષ જેનો છે તે. એટલે કે મોક્ષ સુખાભિલાષી. તથા સત્પુરુષો - આચાર્યાદિના ઇંગિત આકાર સંપન્નત્વાદિથી - X - સ્વશાંતત્વ આદિથી દમદંત માફક યુધિષ્ઠીરાદિના ચિત્તને આનંદ આપે છે, તે સત્પુરુષ મનોભિરામ. પ્રવચનોક્ત ક્રિયામાં રમે એ તે આત્મારામ, અથવા આરામ સમાન ભવ્ય જીવોના કીડા સ્થાનવત્ આત્મા જેમાં હર્ષનો હેતુ છે તે અથવા પાંચ પ્રકારના આચારમાં જાય તે આચારામ ઇત્યાદિ મુનિ-સાધુઓ મને શરણ થાઓ.

[૩૭] જેનાથી શબ્દાદિ વિષય અને ક્રોધાદિ કષાયો દૂર કરાયેલા છે તે - વિષયકષાય રહિત. ગૃહ અને ગૃહિણી - સ્ત્રી, તે બંનેનો સંબંધ, તેમાંથી જે સુખાસ્વાદ પરિહરેલો છે તેવા નિષ્પરિગ્રહી અર્થાત્ નિઃસંગ. જે હર્ષ-વિષાદ કે પ્રમોદ-વૈમનસ્યથી આશ્રિત નથી અર્થાત્ સમભાવમાં રહેલ છે તે. પ્રમાદ રહિત અર્થાત્ અપ્રમત છે ખંભેરી નાંખેલ છે શ્રોત - આશ્રવદ્વાર લક્ષણ અથવા ચિત્તનો ખેદ જેણે ફેંકી દીધેલ છે તે. અર્થાત્ અસંયમ સ્થાનને દૂર કરેલ કે શોકરહિત. એવા સાધુઓ મને શરણ થાઓ.

[૩૮] હિંસા આદિ દોષો, આદિ શબ્દથી અસત્યભાષણ, પરદ્રવ્ય લેવું, સ્ત્રીસેવા, પરિગ્રહાદિ ચારે લેવા. હિંસાદિ દોષોથી રહિત જીવલોકના દુઃખને નિવારવાની ઇચ્છાવાળા અર્થાત્ બધાં જીવોમાં કૃપાર્દ્ર ચિત્તવાળા. જિનોક્ત જીવાજીવાદિ પદાર્થોની રુચિ-શ્રદ્ધા અર્થાત્ સમ્યક્ત્વ. પ્રજ્ઞા-બુદ્ધિ અર્થાત્ સમ્યગ્જ્ઞાન. સ્વયં થાય તે સ્વયંભૂ જે સમ્યક્ત્વ જ્ઞાનમાં સ્વયંભૂ છે, તે સ્વયંભૂ રુદ્રપ્રજ્ઞા. અથવા સ્વયંભૂત ક્ષાયિકાદિ સમ્યક્ત્વથી પૂર્ણ. એટલે મિથ્યાત્વને દૂર કરેલ છે તે. અથવા સ્વયંભૂ શબ્દથી સ્વયંભૂ રમણ સમુદ્ર કહેવાય છે, તેના જેવી વિશાળ બુદ્ધિવાળા અથવા આત્મનિર્વાહક, કોઈ પણ આશ્રય રહિત રહેલાં તે સ્વયંભરોત્પન્ના. જેને જરા-મૃત્યુ વિદ્યમાન નથી તે અજરામર-નિર્વાણ, તે માર્ગના ઉપદર્શકપણાથી પ્રવચન શાસ્ત્રો, તેમાં નિપુણ અર્થાત્ સમ્યક્ત્વવેદી. ફરી ફરી પરિશીલન વડે આસેવિત જ્ઞાનદર્શન ચારિત્રરૂપ મોક્ષમાર્ગ જેના વડે - X - સમ્યગ્ મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશક એવા સાધુ મને શરણરૂપ થાઓ. વળી કેવા ? અતિશય કૃત્ પુણ્ય - ચારિત્ર પ્રાપ્તિ લક્ષણ અથવા સ્વર્ગાદિ લાભ લક્ષણ તે સુકૃત્ પુણ્યા. અથવા તપ વગેરેથી પૂર્ણ સંચિત પ્રભૂત તપવાળા.

[૩૯] વિષયાર્થી વડે અભિલાષા કરાય તે કામ, તે કામ જનિત વિકાર કે વિડંબના, તેના વડે પરિવેષન, પરમાર્થને જાણીને તેનો ત્યાગ કરેલ એવા. તથા પાપમુક્ત - પવિત્ર ચારિત્ર નીર વડે તેને પ્રક્ષાલન કરેલ, વિવિક્ત-અદતાદાન નિયમથી આત્માને પૃથક્ કરેલ અર્થાત્ સ્વામી, જીવ, તીર્થંકર, ગુરુ અનુજ્ઞાત વરત્ર, ભોજન, પાનાદિના ગ્રહણથી સર્વથા તેનો પરિહાર કરેલ. જીવને દુર્ગતિમાં પાડે તે પાપ, તેના કારણથી પાપરજ રૂપ જે મૈથુન તેના ત્યાગી. આવા પ્રકારના સાધુઓ. વળી વ્રતષ્ટક રૂપ રત્નોથી દીપ્ત - X -

[૪૦] અહીં સાધુશરણ અધિકારમાં જ્યેષ્ઠ પદ વર્તીત્વથી આચાર્યાદિ કેમ લીધા, તે સંશય નિવારવા કહે છે - સાધુ સ્વરૂપમાં, સમભાવ - પરસાહાય્ય-દાન - મુક્તિ સાધક - યોગ સાધનાદિ લક્ષણમાં અતિશય સ્થિત અથવા સાધુપણે સુસ્થિત, તેથી આચાર્ય આદિ પાંચે પણ સાધુ કહેવાય છે - X - બધાં પણ અતીત, અનાગત, વર્તમાનકાળ ભાવિનું આ અધિકારમાં મને શરણ થાઓ.

● સૂત્ર-૪૧ થી ૪૮ :-

[૪૧] સાધુનું શરણ સ્વીકારીને, અતિ હર્ષથી રોમાંચિત શોભિત શરીરવાળો, જિનધર્મના શરણને સ્વીકારવા બોલે છે -

[૪૨] પ્રવર સુકૃત્થી પ્રાપ્ત, વળી ભાગ્યવાને નહીં પણ પામેલ એવો તે કેવલીપ્રાપ્ત ધર્મ હું શરણરૂપે સ્વીકારું છું.

[૪૩] જે ધર્મ પામીને અને પામ્યા વિના પણ જેણે મનુષ્ય અને દેવના સુખો મેળવ્યા, પણ મોક્ષ સુખ તો ધર્મ પામેલે જ મેળવ્યું તે ધર્મ મને શરણ થાઓ.

[૪૪] મલિન કર્મોનો નાશ કરનાર, જન્મ પવિત્ર કરનાર, અધર્મ દૂર કરનાર, પરિણામે સુંદર જિનધર્મ મને શરણ થાઓ.

[૪૫] ત્રણ કાળો પણ નાશ ન પામેલ, જન્મ-જરા-મરણ અને સેંકડો વ્યાધિને શમાવનાર, અમૃત માફક બહુમત એવા જિનમત અને ધર્મનું હું શરણ સ્વીકારું છું.

[૪૬] કામના ઉન્માદને શમાવનાર, દેષ્ટ-અદેષ્ટ પદાર્થોનો જેમાં વિરોધ નથી એવા, મોક્ષ સુખ ફળ આપવામાં અમોઘ એવા ધર્મનું શરણું હું સ્વીકારું છું.

[૪૭] નરકગતિમાં ગમનને રોકનાર, ગુણ સંદોહ, પ્રવાદી માટે અક્ષોભ્ય, કામસુભટને હણનાર ધર્મનું શરણ હું સ્વીકારું છું.

[૪૮] દેદીપ્યમાન, સુવર્ણની સુંદર રચનારૂપી અલંકાર વડે મોટાઈના કારણભૂત, મહાર્ઘ, નિધાનની માફક દારિદ્ય હરનાર જિનદેશિત ધર્મને વંદન કરું છું.

● વિવેચન-૪૧ થી ૪૮ :-

[૪૧] સાધુ કે શ્રાવકમાંનો કોઈ પણ જીવ સાધુનું શરણું સ્વીકારી, ફરી પણ જિનધર્મનું શરણ સ્વીકારવા આમ કહે છે - તે કેવો છે ? પ્રકૃષ્ટ હર્ષવાળો, તેનાથી જન્મેલ રોમાંચવાળો ઈત્યાદિ.

[૪૨] વિશિષ્ટ પુણ્ય વડે પ્રાપ્ત સમ્યક્ત્વ, દેશવિરતિરૂપ ધર્મ, અર્ધપુદ્ગલ પરાવર્તમાં ભવ્ય જીવોએ - આસન્ન સિદ્ધિકોએ પ્રાપ્ત કરેલ. તથા ભાગ્યવાને પણ - બ્રહ્મદત્ત ચક્ર આદિ એ ફરી ન પ્રાપ્ત કરેલ - X - એવા કેવલજ્ઞાનોપલબ્ધ સમસ્ત તત્ત્વો વડે પ્રકાશિત ધર્મ - શ્રુત અને ચારિત્રરૂપ છે, તેનું શરણ હું સ્વીકારું છું.

[૪૩] ધર્મનું માહાત્મ્ય દેખાડતાં કહે છે - પ્રાપ્ત કે અપ્રાપ્તને પણ, જે જૈનધર્મથી નર-સુર સુખો પ્રાપ્ત થયા, જે રીતે સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્તિથી ધન સાર્થવાહે યુગલિક સુખ પ્રાપ્ત કર્યું. - X - સમ્યક્ત્વ લાભ પૂર્વે દેવતાના સુખો નયસારાદિએ પ્રાપ્ત કર્યા. - X - અથવા અનેક ભવ્યોને ધર્મની પ્રાપ્તિથી મનુષ્ય-દેવસુખ પ્રાપ્ત થયા અને અભવ્યોને ધર્મ અપ્રાપ્ત થવા છતાં કેવળ ક્રિયાદિ બળથી પણ નવમા ઐવેચક સુધી ગમન સાંભળેલ છે. પણ મોક્ષસુખ તો ધર્મથી જ પ્રાપ્ત છે, બીજી રીતે નહીં. મરુદેવાદિ પણ ભાવથી ચારિત્ર પરિણામ પામીને જ મોક્ષે ગયા. તે ધર્મ મને શરણ થાઓ.

બીજી રીતે અપાયેલ વ્યાખ્યાનો સાર :- પાત્ર - જ્ઞાતિકુળ સૌભાગ્યાદિ ગુણયુક્ત, અપાત્ર - દારિદ્રાદિથી ઉપહત, જે કારણે મનુષ્ય અને દેવની સમૃદ્ધિ પામ્યા. તેમાં પાત્ર - ઋજુત્વાદિ ગુણવાન્, નરસુખને પામે છે, અપાત્ર - દુઃખથી આક્રાંત થઈને દ્રમકની જેમ પામે. પાત્ર - દેવતા સુખ મળે - X - માત્ર મોક્ષસુખ-શિવશર્મ માત્ર પાત્રને જ - ચારિત્રધર્મ આધારભૂત, તથા ભવ્યત્વ લક્ષણથી પમાય છે. - X -

[૪૪] નિર્દલિત - જે ધર્મ વડે મલિન કર્મો વિદારેલ છે એટલે બધાં પાપો દૂર કરેલ છે, શુભ જન્મ કે કર્મ સેવક જન વડે કરાયેલ છે તે ગણધર - તીર્થંકરત્વાદિ પ્રાપ્તિ લક્ષણ તે કૃત્ શુભ જન્મા કે કર્મા છે વૈરની જેમ કાઢી મૂકેલ છે, તે અધર્મ કે કુધર્મ સમ્યક્ત્વ વાસિત અંતઃકરણથી જેણે તે તથા આ જિનધર્મ આલોકમાં પણ રમ્ય છે અને ભવાંતરમાં પણ પરિપાકથી રમ્ય છે. રમ્ય - મનોજ્ઞ, મિથ્યાદૃષ્ટિ ધર્મ

આવા પ્રકારે નથી. તેમાં આરંભે પણ કષ્ટ છે, પરિણામે પણ અસુંદર છે. વિષયસુખ આદિમાં સુંદર છે પણ પરિણામે કટુ વિપાકી છે. જિનધર્મ આદિમાં પણ રમ્ય છે, પરિણામે પણ રમ્ય છે.

[૪૫] અતીત, અનાગત, વર્તમાન ત્રણ કાળરૂપે જે વિનાસ પામતો નથી, કેમકે ભરત, ઐરવતમાં વ્યવસ્થેદ થાય પણ મહાવિદેહમાં ત્રણે કાળે પણ ધર્મનો નિરંતર સદ્ભાવ છે. સેંકડો જન્મ, જરા, મરણ અને વ્યાધિને શાંત કરે છે. અર્થાત્ સિદ્ધિપદ પ્રદાનથી તેને નિવારે છે. અથવા અતિશયપણે જન્માદિનો વિનાશ કરે છે. - X - અમૃતની જેમ સર્વલોકને આનંદ, તુષ્ટિ, પુષ્ટિ આપતો હોવાથી બહુમત છે અર્થાત્ બધાંને અતિશય અભિષ્ટ છે. માત્ર જિન ધર્મ જ નહીં, પણ જિન પ્રવચન-દ્વાદશાંગરૂપ ગુણ સુંદર છે. - X -

[૪૬] પ્રકર્ષથી કટુ વિપાકતા દર્શનથી ઉપશમ લાવે છે. જેના વડે કામનો પ્રકૃષ્ટ ઉન્માદ નિવારિત છે. કેમકે જિનધર્મ ભાવિત મતિને કામની નિવૃત્તિ વર્તે છે. દેષ્ટ-બાદર એકેન્દ્રિય જીવો, અદેષ્ટ-સર્વલોકવર્તી સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિયાદિ - X - એવા દેષ્ટાદેષ્ટ પદાર્થોમાં જેના વડે વિપરીત પ્રરૂપણારૂપ વિરોધ પ્રાપ્ત નથી, કેવલી પ્રજ્ઞાત હોવાથી યથાવસ્થિત સ્વરૂપ આવેદક છે. શિવસુખ ફળ આપે છે. તેથી જ અમોઘ-અવંધ્ય છે. તેવા ધર્મનું શરણ હો.

[૪૭] પાપકારી મનુષ્યોને જે નરકાદિ ગતિ, તેમાં ગમન, તેને નિવારે છે તેથી નરક ગતિ ગમન રોઘ. ક્ષાંત્યાદિ સમુદાય જેમાં છે તે, તથા પ્રકૃષ્ટવાદી તે પ્રવાદી ક્ષોભિત કરી શકતા નથી. અથવા પ્રવાદિથી ક્ષોભ ચાલ્યો ગયો છે તેવા, અથવા સર્વજ્ઞોક્ત ધર્મ હોવાથી વાદી વડે ક્ષોભ પમાડવો અશક્ય છે. જેના વડે કામસુભટ નાશ કરાયેલ છે - X - તેવા ધર્મનું હું શરણ લઉં છું.

[૪૮] હવે નિધાનની ઉપમાથી ધર્મને નમસ્કાર કહે છે - દેવાદિ ભાસુર ગતિનો હેતુ હોવાથી શોભન શ્વાધા ગુણોત્કીર્તન રૂપ જેમાંથી છે, તે સુવર્ણ. કેમકે ચારિત્રવંતને ઈન્દ્રાદિ વડે પણ શ્વાધ્ય છે. સુંદર - મનોજ્ઞ જે ક્રિયાકલાપ વિષય દશવિધ સામાચારી રૂપ જે રચના, તેનાથી શોભા વિશેષ તે, સુંદર રચનાલંકાર, મહત્ત્વવાળો, માહાત્મ્યથી મહાર્ઘ - X - અથવા શોભન વર્ણ-શ્વાધા વડે સુંદર જે સામાચારી આદિ રચનારૂપ અલંકારવાળો. - X - શ્રુત પક્ષે - X - કેવલી વડે કહેવાયેલ હોવાથી ભાસ્વર અક્ષરાર્થિ યુક્ત તથા સુંદર જે રચના, તેની જે શોભા વિશેષ - X - X - મહાર્ઘ-બહુમૂલ્ય દુર્ગતિ-ચારિત્રપક્ષે કુદેવત્વાદિગતિ, શ્રુતપક્ષે અજ્ઞાન, તેને હરનાર. નિધાનપક્ષે દુર્ગતિ-દારિદ્રને હરનાર એવો ધર્મ જિન-સર્વજ્ઞ વડે ઉપદેશાયેલ છે, તેને હું નમસ્કાર કરું છું.

હવે દુષ્કૃત્ ગર્હા રૂપ બીજો અધિકાર -

● સૂત્ર-૪૮ થી ૫૪ :-

[૪૯] ચાર શરણ સ્વીકારવાથી સંચિત સુચરિતથી રોમાંચ યુક્ત શરીરી દુષ્કૃત્ ગર્હથી અશુભ કર્મના ક્ષયને ઈચ્છતો કહે છે -

[૫૦] ઈહભવિક કે અન્યભવિક મિથ્યાત્વ પ્રવર્તનરૂપ અધિકરણ, જેને જિનપ્રવચનમાં નિષેધેલ છે, તે દુષ્ટ પાપને ગર્હુ છે.

[૫૧] મિથ્યાત્વરૂપ તમસૂથી અંધ મેં અજ્ઞાનથી અરિહંતાદિ વિશે જે અવર્ણવાદ કર્યો હોય, તે પાપને હું ગર્હુ છે.

[૫૨] શ્રુતધર્મ, સંઘ, સાધુમાં શત્રુપણાથી જે પાપ આચર્યું હોય તે અને બીજા પાપોમાં જે પાપ લાગ્યું હોય તેને હું ગર્હુ છે.

[૫૩] બીજા પણ મૈત્રી-કરુણાદિના વિષયરૂપ જીવોમાં પરિતાપનાદિ દુઃક ઉપજાવેલ હોય, તે પાપને હાલ હું ગર્હુ છે.

[૫૪] મન, વચન, કાયા વડે કરવા, કરાવવા, અનુમોદના થકી આચરેલું જે ધર્મથી વિરુદ્ધ અને અશુદ્ધ સર્વ પાપને ગર્હુ છે.

● વિવેચન-૪૯ થી ૫૪ :-

[૪૯] ચાર શરણના અંગીકારથી સંચિત, જે સુચરિત-પુન્ય, તેના વડે જે રોમોલ્લાસથી ભૂષિત શરીર જેનું છે તે, તથા આ ભવે કે બીજા ભવે કરેલ જે દુષ્ટ - પાપકૃત્ય, તેની ગુરુ સમક્ષ ગર્હા “અરે ખોટું કર્યું” ઈત્યાદિ નિંદાથી જે અશુભકર્મક્ષય - પાપકર્મ અપગમ, તેમાં આકાંક્ષાવાન્ કહે છે, દુષ્ટગર્હાથી જે પાપાપગમ થાય છે, તે આત્માની અભિલાષાથી આમ કહે છે -

[૫૦] આ ભવમાં જે કરેલ, તે ઈહભવિક, બીજા ભવમાં કરેલ તે અન્યભવિક, મિથ્યા પ્રવર્તન - કુતીર્થિક દાન સન્માન, તેના દેવની પૂજા, તેના ચૈત્ય કરાવવાદિ, બીજા પણ અધિકરણ - ભવન, આરામ, તળાવાદિ કરવા, ખડ્ગાદિ દાન તથા જિનપ્રવચનમાં જે નિષેધ કરાયેલ બીજા દુષ્ટ-પાપની હું ગર્હા કરું છું.

[૫૧] સામાન્યથી દુષ્ટગર્હા કહી. હવે તેને વિશેષથી કહે છે - મિથ્યાત્વ જ અંધકાર છે, મિથ્યાત્વ શાસ્ત્રથી ઉપહત ભાવ ચક્ષુ વડે જીવે અરહંતાદિના પૂજા બહુમાનમાં અવર્ણવાદ કે અવજ્ઞા વચન કહી હીલનારૂપ, જે અજ્ઞાનથી - વિવેક શૂન્યતાથી કહ્યું તથા ત્રણ કાળમાં ક્રમશઃ કર્યું - કરાવ્યું - અનુમોદ્યું, બીજા પણ જે જિનધર્મ-પ્રત્યનીકત્વ, વિતથ પ્રરૂપણાદિ - X - તે પાપની ગર્હા-નિંદા કરું છું અર્થાત્ ગુરુ સમક્ષ આલોચના કરું છું.

[૫૨] શ્રુત, ધર્મ, સંઘ અને સાધુ તેની આશાતના રૂપ પ્રત્યનીકતા - વિદ્વિષ્ટ ભાવથી જે રચિત, તેમાં દ્વાદશાંગરૂપ શ્રુતના. જે અધ્યાપકાદિ ઉપર જે અરુચિ-અબહુમાનાદિ ચિંતન, જેમકે “અજ્ઞાન જ સુંદર છે” એમ કહેતા માષતુષ મુનિને પૂર્વભવમાં શ્રુત પ્રત્યનીકતા ઈત્યાદિ - X - જાણવા. તથા બીજા પણ પ્રાણાતિપાતાદિ અટાર પાપોમાં જે કોઈ પાપ હોય, તેની હું ગર્હા કરું છું.

[૫૩] “બીજા પાપોમાં” એમ જે કહ્યું, તે હવે સ્પષ્ટ કરે છે - તીર્થકરાદિ સિવાયના બીજા એકેન્દ્રિયાદિ બધાં ભેદ ભિન્નોમાં જે મૈત્રી-કારુણ્ય-માધ્યસ્થ વિદેયતાથી વિષય જેમાં છે તે, તથા તેમાં નિષ્પાદિત પરિતાપના - અભિહતાદિ દશે પદોમાં જીવોને જે કંઈ દુઃખ-કષ્ટ પહોંચાડ્યું, તે પાપની પણ ગર્હા કરું છું.

[૫૪] હવે ઉપસંહાર કહે છે - જે કંઈ પાપ મન-વચન-કાયાથી રાગ-દ્રેષ-મોહ-અજ્ઞાનવશથી કર્યું-કરાવ્યું-અનુમોદ્યું હોય જિનધર્મ વિરુદ્ધ આચરેલ હોય, તેથી જ અશુદ્ધ-સદોષ. તે સર્વ પાપની હું ગર્હા કરું છું - ફરી ન કરવાનું સ્વીકારું છું, ગુરુની પાસે આલોચું છું. - X - હવે સુકૃત અનુમોદના રૂપ ત્રીજો અધિકાર -

● સૂત્ર-૫૫ થી ૫૮ :-

[૫૫] હવે દુષ્ટની નિંદાથી પાપ કર્મનો નાશ કરનાર અને સુકૃતના રાગથી વિકસ્વર રોમરાજીવાળો જીવ આમ કહે છે -

[૫૬,૫૭] અરિહંતોમાં અરિહંતપણું, સિદ્ધોમાં સિદ્ધપણું, આચાર્યોમાં આચાર, ઉપાધ્યાયોમાં ઉપાધ્યાયત્વ, સાધુમાં જે સાધુચરિત, શ્રાવકજનોમાં જે દેશવિરતિ, સમકિત દૈષ્ટિનું જે સમકિતપણું એ સર્વને હું અનુમોદું છું.

[૫૮] અથવા વીતરાગના વચનાનુસાર જે સર્વ સુકૃત ત્રણ કાળમાં કર્યું હોય, તે બધાંને ત્રિવિધે અનુમોદું છું.

● વિવેચન-૫૫ થી ૫૮ :-

[૫૫] હવે દુષ્ટ ગર્હા પછી તે જીવ કેવો થાય ? દુશ્ચરિત્ર નિંદા વડે પ્રબળ પાપો દલિત-ચૂર્ણકૃત કરેલો તે સ્પષ્ટ થાય તે રીતે કહે છે. વળી તે કેવો થઈને ? સુકૃત અનુરાગથી સંજાત પુન્ય બંધના હેતુપણાથી પવિત્ર જે રોમોદ્ગમ વિશેષ, તેના વડે વ્યાપ્ત અથવા કર્મવૈરી પ્રતિ ભીષણ. જે કહે છે તે બે ગાથાથી જણાવે છે-

[૫૬] અરહંતપણું - તીર્થકરત્વ, પ્રતીદિન ધર્મદેશના કરવાથી, ભવ્ય જીવોને પ્રતિબોધ અને તીર્થ પ્રવર્તનાદિની અનુમોદના કરું છું. સિદ્ધત્વ - કેવળજ્ઞાનોપયુક્તત્વ, સર્વકર્મ વિમુક્તત્વ આદિની સિદ્ધોમાં અનુમોદના કરું છું. જ્ઞાનાચારાદિ આચાર્યો વિશે, સિદ્ધાંત-અધ્યાપકરૂપ ઉપાધ્યાયને વિશે હું અનુમોદું છું.

[૫૭] સામાયિકાદિ ચારિત્રવાન્ સાધુના પુલાકાદિ બધાં ભેદે જે સાધુ, સર્વકાલ-ક્ષેત્ર વિશેષિત ચરણાદિ ક્રિયા કલાપ, જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્ર ધારીત્વ સમભાવત્વ આદિ રૂપની હું અનુમોદના કરું છું. સાધુ ક્રિયા - સર્વ સાધુ સામાચારી રૂપ. દેશવિરતિ-સમ્યકત્વ, અણુવ્રત-ગુણવ્રત-શિક્ષાવ્રત, અગિયાર પ્રતિમારૂપ. શ્રા - તત્ત્વાર્થ શ્રદ્ધાને પકાવે, વ - જિનભવનાદિ સાત ક્ષેત્રોમાં પોતાનું ધન વાવે, ક - ક્લિષ્ટ કર્મરજને વિખેરે છે. તે શ્રાવક, તેમના શ્રાવકત્વની અનુમોદના કરું છું. બધાંનું સમ્યકત્વ-જિનોક્ત તત્ત્વમાં શ્રદ્ધા. જેમની અવિપરીત દૈષ્ટિ છે તે સમ્યગ્દૈષ્ટિ, તેમની સમ્યગ્દૈષ્ટિની.

[૫૮] હવે સર્વ અનુમોદનાના સંગ્રાહાર્થે કહે છે - બધું જ વીતરાગ વચનાનુસારી જે સુકૃત - જિનભવન, ભિંબકરણાદિ ચાવત્ - માર્ગાનુસારીતા, તેને ત્રિવિધ ત્રિવિધે હું અનુમોદું છું. હર્ષ ગોચરતા પામું છું. - X - હવે ચતુઃશરણાદિ કૃત્યના ફળને કહે છે -

● સૂત્ર-૫૯,૬૦ :-

[૫૯] નિત્ય શુભ પરિણામી જીવ ચતુઃશરણ સ્વીકારાદિને આચરતો કુશલ

પ્રકૃતિને બાંધે છે, બાંધેલને શુભાનુબંધી કરે છે.

[૬૦] વળી ઉક્ત જીવ મંદાનુભાવ બદ્ધને તીવાનુભાવયુક્ત કરે છે, અશુભને નિરનુબંધી અને તીવ્રને મંદ રસવાળી કરે છે.

● વિવેચન-૫૯,૬૦ :-

શુભ પરિણામ - પ્રશસ્ત મનો અધ્યવસાયથી સદૈવ ચાર શરણ સ્વીકાર, દુષ્ટતગર્હા, સુકૃત અનુમોદના કરતો સાધુ આદિ જીવ પુન્ય પ્રકૃતિ, જે ઠર-ભેદે છે, તેને બાંધે છે. શુભાધ્યવસાયથી શુભ અનુબંધ - ઉત્તરકાળ ફલ વિપાકરૂપને કરે છે. તે જ શુભ પ્રકૃતિ પૂર્વે મંદાનુભાવ બદ્ધ-મંદરસ બદ્ધ, - X - તીવાનુભાવ - અત્યુત્કટ રસા કરે છે. ઉપલક્ષણથી અલ્પકાલ સ્થિતિને દીર્ઘકાળ સ્થિતિ કરે છે. અલ્પપ્રદેશકને બહુપ્રદેશક કરે છે.

જે અશુભ - જ્ઞાનાંતરાયાદિ ઠર-સંખ્યક છે. તે પૂર્વબદ્ધને નિરનુબંધ કરે છે, અર્થાત્ ઉત્તરકાળે તેના વિપાકજન્ય દુઃખ ન હોય. જે તીવ્ર રસવાળી છે, તેને મંદરસવાળી કરે છે. અહીં પણ ઉપલક્ષણથી દીર્ઘકાળવાળી સ્થિતિને અલ્પકાલીન કરે છે. બહુ પ્રદેશકને અલ્પ પ્રદેશક કરે છે. શુભ પરિણામથી અશુભ પ્રકૃતિના સ્થિતિ, રસ, પ્રદેશનો દ્વાસ સંભવે છે - હવે યતુ:શરણાદિ અવશ્ય કરવા, તે કહે છે.

● સૂત્ર-૬૧ :-

તે માટે પંડિતોએ સંકલેશમાં આ આરાધના નિત્ય કરવી અને અસંકલેશમાં ત્રણ કાળ કરતાં સમ્યક્ સુકૃત્ ફળ પામે.

● વિવેચન-૬૧ :-

તે કારણથી, આ અનંતરોક્ત ચાર શરણાદિ કરવા જોઈએ. વિબુધ - અવગત તત્વોથી સતત [કરવી.] સંકલેશ-રોગાદિ આપતિમાં, જેમ શાલી વાવતા સાથે ઘાસ પણ ઉગે, તેમ યતુ:શરણાદિ સતત કર્મનિર્જરા માટે કરતાં આ લોકમાં પણ રોગાદિ-ઉપસર્ગની શાંતિ પામે છે. તથા અસંકલેશ - રોગાદિ અભાવમાં યતુ:શરણાદિ ત્રણ સંધ્યારૂપે ત્રણે કાળે કરવા. તે પણ સમ્યક્ મન-વચન-કાયયુક્તતાથી કરવી. તેનાથી સ્વર્ગ અને મોક્ષરૂપ સુગતિ ફળ મળે. સાધુને મોક્ષ યાવત્ શ્રાવકને અચ્યુત કલ્પે ગતિ થાય. - - - હવે અતિ દુર્લભ મનુષ્યત્વ આદિ સામગ્રી પામીને પ્રમાદાદિથી યતુ:શરણાદિ ન કરે તે -

● સૂત્ર-૬૨ :-

ચાર અંગવાળો જિનધર્મ ન કર્યો, ચાર અંગવાળું શરણ પણ ન કર્યું, યતુરંગ ભવનો છેદ ન કર્યો, તે જન્મ હારી ગયો છે.

● વિવેચન-૬૨ :-

ચાર - દાન, શીલ, તપ, ભાવનારૂપ, અંગો જેના છે તે ચાર અંગ. જિન-અર્હત્ ધર્મ ન કર્યો, આળસ-મોહાદિ કારણોથી ચાલી ગયેલ વિવેકપણાથી. યતુરંગ ધર્મ જ નહીં યતુરંગ શરણ પણ ન કર્યા - અરહંત, સિદ્ધ, સાધુ, ધર્મરૂપ. યતુરંગ ભવ - નરક, તિર્યક, મનુષ્ય, દેવરૂપ, તેનો વિનાશ, વિશિષ્ટ ચારિત્ર - તપશ્ચરણાદિ

વડે ન કર્યો. તેણે મનુષ્યજન્મ વૃથા ગુમાવ્યો છે. તે હારવાથી અને ધર્મ ન કરવાથી જીવને ફરી મનુષ્યત્વ દુષ્પ્રાપ્ય છે. અથવા તે જ પ્રમાદાદિથી પૂર્વે અનારાધિત જિનધર્મ, અંત્ય સમયે વિવેક જન્મતા સ્વયં વિચારે છે - મેં યતુરંગ જિનધર્મ ન કર્યો આદિ. અરે મેં મનુષ્ય જન્મને નિષ્ફળ કર્યો છે. દેવો પમ આવો ખેદ કરે છે.

● સૂત્ર-૬૩ :-

હે જીવ ! આ રીતે પ્રમાદરૂપી શત્રુને જિતનાર, કલ્યાણરૂપ અને મોક્ષના સુખોના અવંધ્ય કારણ આ અધ્યયન ત્રિસંધ્યા ધ્યાન કર.

● વિવેચન-૬૩ :-

હે જીવ ! આ અધ્યયનનું ત્રણ સંધ્યા ધ્યાન કર. કેવા ? પ્રમાદ જ મોટો શત્રુ છે. ચૌદપૂર્વોને પણ તે નિગોદાદિમાં પાડે છે તે પ્રમાદ શત્રુના વિનાશ માટે સુભટ સમાન. વળી તે ભદ્રાંત - મોક્ષપ્રાપક છે અથવા હે વીર !, હે ભદ્ર ! બંને સંબોધન છે. - X - વળી કેવા ? અવંધ્યકારણ, કોનું ? મોક્ષ સુખનું. પ્રમાદરૂપ મોટા દુશ્મનને જીતેલ એવા વીરભદ્ર સાધુ, ભગવંતના ૧૪,૦૦૦ સાધુમાંના એક, તેણે આની રચના કરી. - X - X - X -

યતુ:શરણ પ્રકીર્ણકસૂત્ર-૧ આગમસૂત્ર-૨૪નો મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ સટીક-અનુવાદ પૂર્ણ

આગમ સટીક અનુવાદનું વિભાગીકરણ

આગમનું નામ	ભાગ ક્રમાંક
આચારાંગ	૧ અને ૨
સૂત્રકૃતાંગ	૩ અને ૪
સ્થાનાંગ	૫ થી ૭
સમવાયાંગ	૮
ભગવતી	૯ થી ૧૩
જ્ઞાતાધર્મકથા	૧૪
ઉપાસકદશા, અંતકૃત્દશા, અનુતરોપપાતિકદશા, પ્રશ્નવ્યાકરણ	૧૫
વિપાકશ્રુત, ઔપપાતિક	૧૬
રાજપ્રશ્નીય	૧૭
જીવાજીવાભિગમ	૧૭ થી ૧૯
પ્રજ્ઞાપના	૨૦ થી ૨૨
સૂર્ય/ચંદ્ર-પ્રજ્ઞાપિ	૨૩, ૨૪
જંબૂદ્વીપ પ્રજ્ઞાપિ	૨૫ થી ૨૭
નિરયાવલિકા પંચક અને પયપ્ત્તાસૂત્રો-૧૦+૧	૨૮
નિશીથ, વ્યવહાર, બૃહલ્કલ્પ	
દશાશ્રુતરર્કધ અને જીતકલ્પ	૨૯
મહાનિશીથ	૩૦
આવશ્યક	૩૧ થી ૩૪
પિંડનિર્યુક્તિ, ઓઘનિર્યુક્તિ	૩૫
દશવૈકાલિક	૩૬
ઉત્તરાધ્યયન	૩૭ થી ૩૯
નંદીસૂત્ર	૪૦
અનુયોગદ્વાર	૪૧
કલ્પ (બારસા) સૂત્ર	૪૨